

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KADIN YOKSULLUĞU VE YOKSULLUĞUN
KADINLAŞMASI: KIRKLARELİ İLİNDE
BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

NESRİN BALKAN

TEZ DANIŞMANI:

Yrd. Doç. Dr. İSKENDER GÜMÜŞ

EKİM-2017

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Nesrin Balkan'ın "KADIN YOKSULLUĞU VE YOKSULLUĞUN KADINLAŞMASI: KIRKLARELİ İLİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI" başlıklı tezi 06/10/2017 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Yasin ÇAKIREL
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi elde etmek için gerekli olan koşulları sağladığını onaylarım.

Doç. Dr. Rengin AK
İktisat Anabilim Dalı Başkanı

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimizi ve Yüksek Lisans derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyoruz.

Yrd. Doç. Dr. İskender GÜMÜŞ
Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri:

Yrd. Doç. Dr. İskender GÜMÜŞ	Kırklareli Üniversitesi	_____
Yrd. Doç. Dr. Armağan TÜRK	Kırklareli Üniversitesi	_____
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ	Marmara Üniversitesi	_____

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Nesrin Balkan

06.10.2017

ÖZ

KADIN YOKSULLUĞU VE YOKSULLUĞUN KADINLAŞMASI: KIRKLARELİ İLİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Nesrin Balkan

Yüksek Lisans, İktisat

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. İskender Gümüş

Ekim 2017

Bu çalışma kadınların çeşitli nedenlerden kaynaklanan yoksulluk konusundaki düşüncelerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu hedefler çerçevesinde araştırmanın evrenini Kırklareli il merkezinde yoksulluk sınırları altında bulunan kadınlar oluşturmaktadır. Kırklareli kentinde merkezde bulunan kadınlardan yaklaşık 3.500'ünün araştırmanın evrenini kapsadığı hesap edilmiştir. Yapılmış olan bu analizler sonucunda, %95 güven düzeyi ve %8 güven aralığı ölçütlerinde yaklaşık 150 kişinin evreni temsil ettiği bulunmuştur. Katılım sağlayan herkese başta yapılacak olan anketin önemi aktarılarak, sonuçların gizli kalacağı ile ilgili güven verilmiş ve katılan kişilerden anketin yanıtlanması istenmiştir. Toplamda 146 bireyle görüşülmesine karşın 21 katılım sağlayan kişi farklı nedenlerle anketi doldurmamış veya eksik olarak doldurmuştur. Buradan hareketle katılım sağlayan 125 kişinin sonuçları değerlendirilmek üzere alınmıştır. Araştırmada, yoksulluğun sebebi niteliğinde görülen unsurlara ait bazı bulgular analiz edilmiştir. Buna göre katılım sağlayan kişilerce yoksulluğa en fazla neden olan 5 madde; işsizliğin yaşanması, bireylere eşit fırsat verilmemesi, vergilerdeki adaletsizlik, yüksek enflasyon ve ekonomik krizler gibi faktörler olmaktadır. Başka bir yönden yoksulluğa minimum derecede neden olan 5 unsurun ise; kırdan kente göç, devletin eğitim ve sağlık harcamalarının azalması, ailede çalışan sayısının az (tek) olması, geçici işçi statüsündeki işler ve yetersiz sendikalaşma olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kadın, Kırklareli, Kadın Yoksulluğu.

ABSTRACT

WOMEN’S POVERTY AND FEMINIZATION OF POVERTY: A FIELD STUDY IN KIRKLARELİ

Nesrin Balkan

Master of Arts, Economics

Supervisor: Assistant Professor İskender Gümüş

October 2017

This study aims to investigate the opinions of women about poverty arising from various reasons. In accordance with this purpose, the population includes about 3.500 women living below the poverty threshold in the centre of Kırklareli province. As a result of these analyses conducted, it was determined that about 150 people represent the population at the 95% confidence level and the 8% confidence interval. The participants were assured of confidentiality by explaining the importance of the questionnaire and participants were asked to fill out the questionnaire. Despite the fact that a total of 146 women were interviewed, 21 participants didn't fill in the questionnaire due to various reasons or filled it incompletely. Therefore, the results of 125 participants were taken to be evaluated. In the study, some findings which are considered to be the reasons of poverty have been analyzed. According to the analysis, it was ascertained that the first 5 factors that cause poverty most for the participants are as follows; unemployment, unequal opportunities, unfair taxation, high inflation and economical crisis in the region. On the other hand, it was identified that the 5 factors that cause poverty least are; migration from rural to urban, decrease of education and health expenditures by the government, small number (only one) of working members in a family, works offering temporary staff status and inadequate unionism.

Key Words: Poverty, Woman, Kırklareli, Woman Poverty.

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanmasında emeği geen, bilgi ve fikirlerini benimle paylaşan, yol gösteren, destek olan saygı değer danışmanım Yrd. Do. Dr. İskender GÜMÜŞ’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. alışmamın analiz kısmında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Oğuz BAŐOL’a katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatım boyunca ve çalışmam sırasında bana daima güvenen, her zaman yanımda olarak anlayış ve desteklerini esirgemeyen sevgili ve değerli aileme sonsuz şükranlarımı içtenlikle sunarım.

Nesrin Balkan

Ekim, 2017

Kırklareli

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xiii
TABLolar.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI VE KADIN YOKSULLUĞU.....	3
1.1.YOKSULLUĞUN TANIMLANMASI.....	3
1.1.1. Yoksulluk Çeşitleri ve Sınıflandırma.....	5
1.1.1.1. Mutlak ve görelİ yoksulluk	5
1.1.1.2. Öznel ve nesnel yoksulluk.....	7
1.1.1.3. Fizyolojik ve sosyolojik yoksulluk olarak yoksulluk.....	9
1.1.1.4. Kentsel ve kırsal yoksulluk	10
1.1.1.5. Ultra, geçici ve kronik yoksulluk	11
1.1.1.6. Yeni yoksulluk.....	12
1.1.2. Yoksulluğun Nedenleri	15
1.1.2.1. İşgücü piyasalarından kaynaklanan nedenler.....	15
1.1.2.2. Sosyal ve demografik nedenler	17
1.1.2.3. Coğrafi nedenler	18
1.1.2.4. Ekonomik nedenler.....	19
1.1.2.5. Siyasi nedenler.....	20
1.2. KÜRESELLEŞME VE YOKSULLUK	21

1.3. KADIN YOKSULLUĞU	25
1.3.1. Kadın Yoksulluğunu Etkileyen Faktörler	28
1.3.1.1. Toplumsal cinsiyet.....	28
1.3.1.2. Kadın istihdamı.....	29
1.3.1.3. Kadının aile içerisindeki konumu	31
1.3.1.4. Eğitim	32
1.3.1.5. Eşitsiz kaynak dağılımı	33
1.3.1.6. Yasal düzenlemelerin yetersiz oluşu	34
1.3.1.7. Sosyal dışlanma	35
1.3.1.8. Gönüllü sosyal yardımların yetersizliği.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	39
2.1. KADIN YOKSULLUĞU İLE İLGİLİ LİTERATÜR	39
2.2. KIRKLARELİ'NDE YOKSULLUK VE KADINLAR	44
2.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	50
2.3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	50
2.3.2. Araştırmanın Önemi.....	51
2.3.3. Araştırmanın Amacı	52
2.3.4. Araştırmanın Problemi	52
2.3.5. Araştırmanın Sınırlılıklar.....	52
2.3.6. Araştırmada Kullanılan Ölçüm Araçları	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN YOKSULLUĞU VE YOKSULLUĞUN KADINLAŞMASI ÜZERİNE KIRKLARELİ İLİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI.....

3.1. ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI.....	55
3.1.1. Demografik Özellikler.....	55

3.1.2. Gelir, Çalışma İsteği ve Eşitlik İnancına Yönelik Sonuçlar	57
3.1.3. Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Sonuçlar	59
SONUÇ	63
KAYNAKÇA	67
EK	77

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
IFAD	: Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
IFPRI	: Uluslararası Gıda Politikaları Araştırma Enstitüsü
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
KHHR	: Kadın Hanehalkı Reisi
ODA	: Japonya'nın Resmi Yardım Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TGMP	: Türkiye Grameen Mikro Finans Programı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNFAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
WB	: Dünya Bankası
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
WTO	: Dünya Ticaret Örgü

TABLÖLAR

Tablo 1: Yoksulluk Nedenleri.....	54
Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	55
Tablo 3: Eşlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	57
Tablo 4: Katılımcıların Gelir, Çalışma İsteği ve Eşitlik İnancına İlişkin Bulgular	58
Tablo 5: Yoksulluk Nedenlerinin Tespit Edilmesine İlişkin Bulgular	59
Tablo 6: Yoksulluk Nedenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	60
Tablo 7: Yoksulluk Nedeni Olarak Görülen Maddelerin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular.....	61
Tablo 8: Yoksulluk Nedeni Olarak Görülen Maddelerin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	62

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca sosyolojik bir olgu olarak ortaya çıkan yoksulluk hem gelişmiş ve hem de gelişmekte olan ülkelerin yüzleşmek zorunda kaldığı önemli bir sorundur.

Ülkemiz açısından yoksulluk kavramı ele alındığında gerek sivil toplum kuruluşları gerekse hükümetler sosyal devlet yardımı kapsamında yoksullukla mücadele etmeye çalışmışlar ve yoksulluk sorununu çözebilmek amacıyla çeşitli politikalar geliştirme yoluna gitmişlerdir.

Küreselleşme ile birlikte üretim faktörleri, teknoloji ve refah düzeyinde ciddi bir artış olmasına rağmen yoksulluk tüm dünyada tartışılan konular arasında yer almaktadır. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından yoksulluk çok ciddi bir sorun olarak hala varlığını korumaktadır. Temelinde yoksulluk bir az gelişmişlik sorunu olup, gelişmiş ülkelerde dahi görülmektedir. Özellikle 1980’li yıllardan sonra sanayileşmenin artmasıyla yoksulluk da ağırlığını göstermiş ve Avrupa’yı tehdit eder hale gelmiştir.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yoksulluk sorununun 1980’li yıllardan itibaren uygulanan neo-liberal yeniden yapılandırma politikaları ile arttığı ve buna bağlı olarak gelir dağılımında adaletsizliğin olduğu ileri sürülebilir.

Türkiye’de kadınların yoksullaşması ve bu yoksullaşmanın kadınlar üzerindeki etkileri düşünüldüğünde ise kadınların yeterli eğitimi alamadığı ve pek çoğunun ücretsiz işçi konumunda bulunduğu söylenebilir. Çalışan kadınlar ise ağır çalışma koşullarında ve sağlıksız ortamlarda, son derece düşük ücretlerle çalışmaktadır. Ayrıca işverenler tarafından işten çıkartılacağı düşüncesiyle sigortasız olarak çalışmayı kabul etmekte, uzun çalışma saatleri ve ağır koşullara tahammül etmektedir. Bu nedenlerden dolayı yoksul kadın sayısında artış yaşanmakta ve toplum yoksulluktan etkilenen en zayıf halka durumuna gelmektedir. Kadın yoksulluğu ve yoksulluğun kadınlar açısından bir sorun teşkil etmesi incelenirken; erken yaşta evlilikler, aile içi şiddet, mağdur edilen kadınlar, eğitim yetersizliği ve

çalışma gibi kadınları yakından ilgilendiren bazı değişkenlere de yer verilmiştir.

Büyük çapta kadın istihdamında bir artış yaşanmasına rağmen, kadın yoksulluğunda da artış olması, bu konuya önem verilmesi gerektiğinin göstergesidir. Bu bağlamda yoksulluğu ortaya çıkaran faktörler, yoksulluk-cinsiyet ilişkisi ve diğer değişkenler ışığında konunun analizi hükümet politikalarınca tartışılmış, konunun önemine binaen kadın yoksulluğunun boyutlarının belirlenmesi bir zorunluluk teşkil etmiştir.

Kadın yoksulluğu sadece kadınları/şahsı etkileyen bir unsur olarak görülmemekte, kadının toplumdaki eğitici rolü sebebiyle aile bireylerini etkileyen bir unsur olarak da görülmektedir. Yoksulluğun bütün hanehalkını etkilemesi dolayısıyla kadınların iş yükü daha da ağırlaşmış ve özellikle kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar için durum daha ağırdır. Bu bağlamda kadının yoksulluğu, eğitimde fırsat eşitsizliği, ekonomik fırsatlara ulaşamama, mülkiyet hakkı gibi hukukun tanıdığı olanaklar ve karar alma süreçlerine katılamama ile doğrudan bağlantılıdır. Ayrıca yoksulluğun kadın istismarına yol açan bir etken olarak karşımıza çıkması da olasıdır.

“Kadın Yoksulluğu, Yoksulluğun Kadınlaşması Üzerine Yapılan bu araştırmada”, kadınların hangi nedenlerden dolayı yoksul oldukları, yoksulluktan etkilenme durumları, yoksulluğu ne şekilde yaşadıkları, sosyo-ekonomik ve kültürel seviyeleri, mağduriyetleri araştırılmış olup, bu hedef doğrultusunda Kırklareli il merkezinde Yayla Mahallesi’nde anket ve kısmen de mülakat yöntemiyle bulgulara ulaşılmıştır. Bu verilerden yola çıkarak çalışmanın genel çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde yoksulluk ve yoksulluğun kavramsal çerçevesi, yoksulluk çeşitleri açıklanmış olup, kadın yoksulluğu ve yoksulluğun kadınlaşmasının nedenleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde araştırmanın yöntemi, evren ve örnekleme, önemi, amacı, problemi, sınırlılıkları ve kullanılan ölçüm araçları anahatlarıyla belirlenmiş olup son bölümde ise kadın yoksulluğuna yönelik Kırklareli ilinde Yayla Mahallesi’ndeki araştırma sonucunda elde edilen bulgular yorumlanmış ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1. BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI VE KADIN YOKSULLUĞU

1.1. Yoksulluğun Tanımlanması

Yoksulluk tüm sosyal bilimlerin ilgilendiği bir problem olup insanlık tarihi kadar eskidir. Bununla birlikte yoksullukla ilgili yapılan araştırmalarda doktrinde fikir birliğine varılamamıştır (Önder ve Şenses, 2006: 3). Yoksulluk kavramı bazı görüşlere göre farklı değer yargılarını yansıtan, zaman içinde bir toplumsal oluşumdan diğerine değişebilen bir kavramdır. Bu durum yoksulluğun saptanmasını da zorlaştırmaktadır. Yoksulluk, çok uluslu bir sorun olarak karşımıza çıkmakta ve yoksullukla mücadele politikalarının belirlenmesinde etkili bir yoksulluk tanımı geliştirmek bütün ülkeler açısından gereklidir (Ersungur ve Topçuoğlu, 2014: 300-301). Bu nedenle, yoksulluk sorununun tanımı doğru politika formülasyonu ile oluşturulabilir. Bundan dolayı yoksulluk sorunu tespit edildiğinde, onu hafifletmek veya çözmek için mümkün olan pek çok yol hızla ve geçici olarak araştırılabilir (Uzun, 2003: 155).

Doğru stratejilerin, yöntemlerin, politikaların ve program paketlerinin hepsinin yoksulluğun belirlenmesine bağlı olduğu görülmektedir. Araştırma çalışması kapsamında temel hedef, kadın yoksulluğunun eleştirel analizini yaparak, yoksulluk kavramının detaylı olarak incelenmesi kadın yoksulluğu sorunu ile ilgili politika girişimlerinin ortaya konulmasından ibarettir (Aydın ve Türgay, 2011: 250).

Farklı yoksulluk türlerinin farklı görünüm biçimlerinin belirlenmesinden önce, yoksulluk kavramının temel kullanım biçimleri şu şekilde verilebilir:

- Temel mal ve hizmetlerin yoksun bırakılması, çoklu yoksun bırakma ve zaman içindeki yoksulluk kalıpları gibi maddi gereksinimler.
- Ekonomik koşullar, zenginlik eksikliğini (genellikle sermaye, para, maddi mallar veya kaynaklar, özellikle doğal kaynaklar olarak anlaşılır)

açıklar. Açıkçası, *yeterli* anlamı, dünyanın çeşitli siyasi ve ekonomik bölgelerinde geniş ölçüde farklılık arz etmektedir.

- Sosyal dışlanma, bağımlılık ve bir toplumda normal bir yaşam olarak anlaşılan şeyleri yaşama kabiliyeti de dahil olmak üzere sosyal ilişkileri ifade etmektedir. Sağlıklı bir aileyi yetiştirme ve özellikle çocukları eğitime ve topluma katılma kabiliyeti buna örnek olarak verilebilir (Aktan ve Vural, 2002:3).

Yoksulluğun genel ve en basit kavramı çoğunlukla hayatta kalmak için gerekli olan temel ihtiyaçların dahi karşılanamaması halidir. Ayrıca yoksulluk, belirli bir coğrafi birimdeki belli gruplar için asgari bir geçim standardı sağlamak üzere yeterli kaynaklara dahi ulaşamayan toplulukların/grupların içinde bulunduğu durumu ifade etmektedir. Bununla birlikte, yoksulluğun kavramsallaştırılması dinamik bir yapıya sahiptir (Dağdemir, 2002: 2).

Yoksulluğun çok yönlü karakterinin bir sonucu olarak; kavramın belirlenmesinde bazen tanımlar ve kavramlar örtüşür. Daha geniş tanımlar, Birleşmiş Milletlerin (BM) yoksulluğu ifade eden çok uluslu kuruluşlar tarafından temel haklara ve insanlık onuruna aykırı olarak kullanılmaktadır. İngiltere hükümeti “gelir eksikliği ve kaliteli sağlık, eğitim, konut erişimi ve yerel çevrenin kalitesi gibi” unsurları kullanmaktadır. Yoksulluğun belirlenmesinde birçok faktörün bir araya geldiği ve yoksulluğu karmaşık bir hale getirdiği, tek ve kesin bir tanımlamaya sahip olmayan çok boyutlu bir toplumsal fenomen olduğu açıkça belirtilebilir. Bununla birlikte, ortak yoksulluk kavramlaştırmalarını yapmak için bazı çabalar olmuştur (Uzun, 2003: 156).

Çoğu araştırmacının da bildiği üzere, 1980 yılından itibaren küreselleşmeyle birlikte, birçok sosyolojik araştırmanın merkezinde olan yoksulluk sorunu daha karmaşık bir hale gelmiştir (Uzun, 2003: 155).

Çoğunlukla gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerde yoksulluk problemi ile karşılaşılır. Ancak özellikle 1980’li yıllardan itibaren, yoksulluk sorunu gelişmiş ülkelerin de gündemini meşgul etmektedir. İsviçre, Danimarka,

İsveç, Japonya, Almanya vb. gelişmiş ülkeler, yoksulluğun önüne geçmek amacıyla, toplumun düşük gelirli kesimlerine gelir desteği ve işsizlik sigortası vererek, yaygın sağlık ve eğitim hizmetleriyle soruna çözüm bulmaya çalışmaktadırlar. Bu yüzden denilebilir ki ister gelişmiş olsun ister az gelişmiş olsun, birçok ülke yoksulluk sorunu ile karşı karşıyadır (Gündüz, 2006: 34).

1.1.1. Yoksulluk Çeşitleri Ve Sınıflandırma

1.1.1.1. Mutlak ve görelî yoksulluk

Yoksulluk, literatürde mutlak ve görelî yoksulluk olarak iki temel kavram üzerinde incelenmektedir. Dünya Bankası (1990) ‘‘Dünya Kalkınma Raporu’’ nu yalnızca yoksulluk üzerine yazmıştır. Raporda yoksulluk mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluk olarak sınıflandırılmış ve şu şekilde belirlenmiştir:

a) Mutlak yoksulluk: Temel gıda ihtiyaçlarını karşılamak için minimum kaloriye dayalı gereksinimlerin karşılanması için gerekli eksiklik,

b) Nispeten (Görelî) yoksulluk: Temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli gelir eksikliği, gıda dışı ihtiyaçlar, giyim, enerji, barınak gibi ihtiyaçların karşılanamaması halini ifade etmektedir. TÜİK Raporu'na (2003) göre ‘‘mutlak yoksulluk, bir hanenin ya da bir ferdin refah seviyesine ulaşamayacağı, yaşamlarını sürdürmesi için yeterli olmayan bir durumdur’’.

Mutlak anlamda yoksullar maddî açıdan yoksun olup, yaşamlarını sürdürmek için gerekli olan ihtiyaçlarını karşılamaktan mahrumdurlar. Yaşam standartlarını korumak ve tüm insanlığın hayatlarını sürdürmek için ihtiyaç duyduğu temel kaynakları kapsayan asgari standart veya geliri gösteren bir yoksulluk sınırı (asgari standartlarla yaşam ödünleşmesi maliyetidir) vardır (Kayaoğlu, 2003: 221-222).

Yoksulluk sınırı, aşağıdaki kriterlere dayanan yoksulluk kavramlaştırması türü için etkilidir. Bu kriterlerden bazıları minimum günlük kalori alımı, gıda harcaması ve tüketim mallarında gelir düzeyi pastası olarak ifade edilmektedir (Coşkun, 2012: 182).

Dahası, “geçim” kavramına dayalı yoksulluğun sınıflandırılması, hayatta kalma kapasitesine odaklanmaktadır. Aslında kavram kendinden ve bakmakla yükümlü olunan insanlar için yeterli miktarda yiyecek satın alacak veya büyütebilecek kaynaklara sahip olmaktan başka bir şey ifade etmemektedir (Dumanlı, 1996: 6). Bu bakımdan Aytaç ve İlhan (2013: 4) geçimi “yaşamı sürdürmek için asgari şart” olarak tanımlamaktadır ve bu nedenle geçim düzeyinin altında olması mutlak yoksulluk olarak adlandırılmaktadır. Bu türden politika sonuçları topluma geçim ihtiyaçlarına yetecek bir gelir sağlayabilirse yoksulluğun ortadan kaldırılacağı varsayımı üzerinde yoğunlaşmaktadır. 20. yüzyılın başında yoksulluğa yön veren kutupsal yaklaşım, *geçim* kavramına atıfta bulunmuştur. “Bir kişinin hayatta kalmasını değil, normal toplumsal etkinliklere katılabildiği ve katkıda bulunabileceği bir topluluğun bir üyesi olarak yaşaması için meşru maliyetlerin varlığı” konusuna açıklık getirmektedir (Aytaç ve İlhan, 2013: 11).

Bilim insanları yoksulluğu, toplumda yaygın ya da alışılmış aktivitelerin, standartların, hizmetlerin ve faaliyetlerin yokluğu ya da yetersizliği olarak belirler (Baloğlu, 2005: 245). Yoksul kesim toplumda yaygın ya da alışılmış standart hizmet ve faaliyetlere erişim elde etmek için kaynaklardan yoksundurlar ya da onlardan beklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen kişilerin/grupların yoksulluk içinde oldukları söylenebilir (Uluocak ve öte, 2010: 56).

Tüm bu aydınlatmalar, “görelî yoksulluk” yaklaşımının ana bağlamını oluşturmaktadır. Bu yeni yaklaşımda, yoksulluk, sosyo-ekonomik bağlamda yeni bir anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda, TÜİK’e göre (2003) görelî yoksulluk bireyin toplumun ortalama refah seviyesinin altında olduğu durum olarak ifade edilmektedir. Gelir ve harcamaları belirli bir çizginin/seviyenin altında olan hane halkları genel nüfusa kıyasla daha yoksul durumdadır. Mutlak yoksulluk kavramına göre toplumdaki kimse yoksul sayılmayabilir. Fakat, gelir dağılımıyla direkt bağlantı kurulan görelî yoksulluk kavramına göre ise toplumda mutlaka yoksul kimseler

bulunacaktır. Göreli yoksulluğu azaltmak eşitsizliği gidermekle mümkün olabilmektedir (Kabaş, 2014: 20).

Görelî (Nispeten) yoksullar genellikle bireyleri, aileleri ve grupları kapsayacak şekilde sosyal varlıklar olarak değerlendirilir (Adaçay, 2008: 31). Bu insanların maddî, kültürel ve sosyal boyutta asgari kabul edilebilir yaşam standardında yaşamak için kaynakları yoktur. Son yıllarda, Adaçay (2008: 32) gibi araştırmacılar, mutlak ve göreli yoksulluk tanımlarının birlikte kullanılmasıyla yoksulluk literatürü için daha gerçekçi bir çerçeve sağlayabileceğini iddia etmektedir.

1.1.1.2. Öznel ve nesnel yoksulluk

Öznel yaklaşım, kişilerin hizmetlere ve mallara ne kadar değer verdiklerini ve yaptıkları tercihleri açıklarken “bireysel yarar” üzerine vurgu yapar. Ekonomistler çoğu zaman, yoksulluk sorunuyla “bireysel fayda endişesi toplumda çok sayıda sorun yaratan” ve bireylerin her zaman kendileri için en iyisini değerlendiremediği iddiasıyla objektif bir yaklaşımla ilgilenmektedir. Son yıllarda yoksul vatandaşların fikir ve değerlendirmelerine dayalı katılımcı yaklaşımların, özellikle yerel topluluk temelli araştırmalarda ezici bir etkisinin olduğu görülmektedir (Taş ve Özcan, 2012: 424).

Asgari temel ihtiyaçların giderilip giderilmediği sorusunun yanıtlandırılmasında yoksulların şahsi algılarının temel alınmasını öngören yaklaşımlar “Öznel Yoksulluk Yaklaşımları” olarak belirtilmektedir (Coşkun ve Tireli, 2008: 25).

Katılımcı yaklaşımlar kapsamında, “Yoksulların Sesi” yaklaşımı, yoksulluğun siyasi güçten mahrumiyet ve yoksulların politik sistemdeki aktif olmayan statüsü ile değerlendirildiği bir örnek olarak verilebilir (Tutar ve Demiral, 2007: 334). Ayrıca, katılımcı yaklaşımlar “öznel yoksulluk” yaklaşımıyla değerlendirilebilir. Bu yaklaşımlarda, en iyi yoksulluk sınır kararının aynı mekân bölgesinde yaşayan insanlar tarafından alınabileceği varsayılmaktadır. Buna ek olarak, bu tür yaklaşım, “öznel yoksulluk sınırı” tanımında mutlak ve göreli yoksulluk yaklaşımlarının bir kombinasyonunu

yansıtmaktadır (Flik ve Van Praag, 1991: 313). Bu bağlamda, öznel yoksulluk yaklaşımında; sübjektif yoksulluk standardı, katılımcılara gelir/tüketim ile ilgili değerlendirmelerini yapmak için uygulanan kamuoyu araştırmaları ve anketler yardımıyla oluşturulmaya çalışılmaktadır (Köse, 2015: 261).

Yoksulluk sınırı “ailenin makul bir yaşam standardını korumak için asgari geliri nedir?” veya “mevcut ekonomik durumunuzu nasıl düzenlersiniz?” “statüsü nedir?” sorularına hanehalkı veya bireylerin verdiği yanıtlara göre şekillenmektedir. Sübjektif yoksulluk algılamasıyla, asgari gelirin tahmini, yaşadığı sosyo-ekonomik çevredeki sosyo-ekonomik konumlarına ilişkin görüşlerine göre hanehalkının kendisi tarafından gerçekleştirilmektedir (Okumuş, 2010: 74-75).

Yoksulluk kavramı göreceli olduğundan, henüz üzerinde anlaşılabilmiş yeknesak bir tanım bulunmamaktadır. Objektif bir nesnel yoksulluk tanımı yapıldığında, çeşitli kriterlerin değerlendirilmesi sonucunda, elverişli ve yeterli yaşam koşullarının oluşmadığı ifade edilebilir. Genellikle burada belirtilen noktalar ise belli zaman dilimi içerisinde oluşan gelir, tüketim masrafları, hayat için gereken günlük enerji miktarıdır (Algan, 2010: 4). Nesnel yoksulluk kavramı bir anlamda, toplumdaki bireylerin refah bir şekilde yaşamamasını ifade eder. Fakat bireylerin algılarındaki refah düzey kavramı aynı olmadığından, hayattan beklentileri de farklı olabilmektedir (Seyyar, 2006: 43).

Pragmatist bir yaklaşım ile öznel yoksulluk, kişisel tercihlerin ve ihtiyaçların ön plana çıkarılması ile bulunmaktadır. Öznel anlamda, bireylerin yoksulluk olgusundan ne anladıkları ile ilgilidir. Yoksullarla yoksul olmayanları birbirinden ayırmaya yarayan öznel yoksulluk çizgisi ise, toplumda yaşayan bireylerin kendi değerlendirmeleri sonucunda göreceli olarak oluşturdukları bir çizgidir. Bireyler, kendi refah düzeylerini göz önüne alarak, asgari gelir düzeyinin altında olup olmadığını belirlerler (Adaçay, 2008: 31).

Bütün bu bilgiler ışığında, nesnel ve öznel yoksulluk olgularındaki temel farklılık, nesnel yoksulluk, sayılabilen, somut ve ölçülebilir veriler ışığında tanımlanırken; öznel yoksulluk kavramının nitel, subjektif, bireye özgü, görelî verilerle tanımlanmasıdır (DPT, 2001: 103).

1.1.1.3. Fizyolojik ve sosyolojik yoksunluk olarak yoksulluk

Chambers (1995) yoksulluğu dezavantajlı kümeleri gösteren çok boyutlu bir mesele olarak belirlemiştir. “Kırsal Kalkınma” adlı kitabında, beş dezavantaj kümesinin etkileşimde bulunduğu ve insanı dezavantajlı duruma düşürdüğünü iddia eden yeni bir konsepti yoksun bırakma tuzağı olarak açıklamaktadır. Bu noktada yoksunluk konseptinin belirlenmesi yoksulluk fenomeniyle köprü kurmada etkili olmaktadır. (Aktan, 2002: 44). Yoksunluk, refah için ihtiyaç duyulan şeylerin eksik olduğu anlamına gelmektedir. Boyutları fiziksel, sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik / manevi boyutlardır. Fiziksel zayıflık, tecrit, yoksulluk, kırılabilirlik ve güçsüzlük gibi dezavantaj biçimlerini içermektedir (Erdoğan, 2001: 9).

Yoksulluk kavramı özünde sınırlı bir kavram olarak değerlendirilebilir. Yoksulluk, asgari yaşam standartlarını yakalama becerisinin yetersizliği olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada yoksulluğun sınırlı bir formülasyonu varken, yoksunluk söylemi altındaki diğer bireylerle ilişkili dezavantajlar yoksunluk tuzağının kavramsallaştırılmasında bahsedilen yoksulluğun yönleridir. Görelî yoksulluk alt başlığında belirtildiği üzere, yoksulluk fenomeni sadece ekonomik boyutla değil, sosyal, kültürel ve siyasi yönleri de içeren daha geniş bir çerçeveye sahiptir. Bu bağlamda, yoksunluk tuzaklarının fiziksel zayıf yönleri, izolasyon, kırılabilirlik ve güçsüzlük boyutları kısaca değerlendirilmiştir (Bağdadioğlu, 2003: 4-5).

Fiziksel zayıflık terimi, insanın sağlık sorunu, sakatlığı ve beslenme gibi sağlık durumuna atıfta bulunmaktadır. Bu engeller işgücüne katılmada sorunlara neden olabilir ve hanehalkı üyelerine bağımlılık yaratabilirler. *İzolasyon* kavramı ise fiziksel ve sosyal izolasyon (dışlama) ile ilgilidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal mekân alanlarında yerel vatandaşlar, mal ve kalifiye hizmetlere ulaşmada onları dışlayan yeterli

hizmetlerin olmamasıyla daha fazla karşı karşıya kalmaktadırlar. Dahası, kadınlar cinsiyet temelli sorunla eğitim fırsatlarına erişim konusunda sorunlarla karşılaşmışlardır. Çoğunlukla toplumun okuryazar olmayan kesiminde artışa neden olur. *Güvenlik açığı* kavramı dönem dönem, insanların sel, kıtlık, hastalık ve ölüm gibi beklenmedik şekilde ortaya çıkan olaylara karşı savunmasızlığını ifade etmektedir. *Güçsüzlük* kavramı, insanların hayatlarındaki sosyal, ekonomik ve politik boyutlardaki yetersizlikleri ile ilgilidir. Toplumun en önemli zayıf yönü, mallara ve hizmetlere ulaşmada güçlü kesimlere bağımlı hale gelmesidir. Bununla birlikte, bu dezavantaj kümesinin her biri diğerleri için bir etkiye sahiptir ve yoksulluk sorununun, yoksullar tarafından üstesinden gelinmesi gereken ciddi bir konu olduğu söylenebilir (Kalaycıoğlu, 2007: 10-11).

1.1.1.4. Kentsel ve kırsal yoksulluk

Kentsel yoksulluk sorunu, Batı ülkelerinde, özellikle ABD'de, 1960'lardan 1970'lere kadar önemli bir endişe unsuruydu. Bununla birlikte, 1980'lerden sonra, neo-liberalizmle yeni politikaların ortaya çıkması sonucunda kentsel yoksulluk sorunu yeni bir boyut kazanmıştır. Politikalar önceki Keynesyen görüşlerinde sosyal güvenlik ve koruma mekanizmalarının sağladığı refah hizmetlerinde olan kısıtlama nedeniyle kentsel yoksullar üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Bu bağlamda, neo-liberal politikalarla ilgili çarpıcı sonuçlar, kentsel yoksulluk söyleminin yeniden ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Ersoy, 2001: 40).

Bu anlamda, kentsel yoksulluk sorunu, istihdam olanakları ve gelirin sınırlı erişimi, yetersiz ve güvensiz konut ve hizmetler, şiddetli ve sağlıksız ortamlar, sosyal koruma mekanizmasının yetersizliği, erişimi sınırlı olan çok sayıda yoksulluk içeren çok boyutlu bir dinamiğe sahiptir. Sağlık ve eğitim olanaklarının kısıtlı olması nedeniyle bu tür yoksulluk kümülatif yoksulluklar ile belirlenir. Çoğu araştırmada kentsel yoksulluğun özellikleri ortaya çıkarılarak tanımlanmaya çalışılmıştır; bu çalışmalar da çoğunlukla kırsal yoksulluk karşılaştırılarak yapılmıştır (Öztürk, 2015: 47).

“Günümüzde kentler artık dünyanın en yoksul halkına giderek daha fazla ev sahipliği yapmaktadır” Aytaç ve Hatipler (2013: 16). Yoksul insanlar, kentsel alanların demografik hızlarında ezici bir etkiye sahiptir. Dünya Bankasına göre (2002: 157), ulusal yoksulluk sınırının altında yaşayan kentsel nüfus Sahra altı Afrika'da %35, Kuzey Afrika'da %15,4, Asya'da %20,6, Latin Amerika ve Karayipler'de ise %26,2'dir. Ayrıca, kırsal yoksulluk, açık ve gizli işsizlik ve gelir düzeyindeki düşüş nedeniyle hızlı yoksullaşma sürecine dikkat çektiği için ILO tarafından tanımlanmaktadır (DPT, 2001: 107).

IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu)'a göre (2001) Kırsal yoksullar, sınırlı tarım ürünlerine, küçük ve verimsiz topraklara ve gelir kaynaklarına sahip bireylerdir, kamu kurumlarından daha az yardım alırlar, hassasiyetle karşı karşıya kalırlar. Yoksulluk ve açlık nedeniyle gelirlerini biriktiremezler. Kırsal bölgelerde yaşayan yoksullar kırsal kesimden kentsel alanlara göç ederek içinde buldukları duruma çözüm arayışı içindedirler (Kartal ve Demirhan, 2014: 142).

Gökdayı (2003: 84-85) kırsal ve kentsel yoksulluk araştırmasındaki ilişkiyi şöyle ifade etmektedir. “Kırsal yoksulluk, kent yoksulluğunu besleyen bir kaynaktır.” Sonuç olarak, kentsel sorunların eklenmesiyle kırsal alanlarda karşılaşılan sorunlar giderek artmaktadır.

1.1.1.5. Ultra, geçici ve kronik yoksulluk

Geçici yoksulluk, süre itibariyle kısa ya da dönemsel yoksulluk isimleriyle de adlandırılır. Bireylerin yaşam koşullarında ve refah seviyelerinde dalgalanmalar sonucu oluşmaktadır. Bu durum dış şoklardan ve doğal felaketlerden kaynaklanabilir. Yoksul olmayan haneler ilk kez yoksullaşmaya başladığında, bu durumun geçici bir deneyim mi yoksa kronik bir hastalık mı olduğunu tespit etmek güçtür (Temiz, 2008: 63).

Sürekli yoksulluk uzun zamandır yoksullukla baş eden aileleri kapsamaktadır. Bu türden yoksulluk nesilden nesile geçme eğilimindedir (Gül ve Gül, 2008: 59-60). Bu yoksulluk türlerinin yanı sıra, yoksulluğun tanımlanmasında yoksullukla ilgili yeni bir kavram olan ultra yoksulluk

ortaya çıkmıştır. Michael Lipton (1986: 1) kavramı şöyle tanımlıyor: “Yoksullukla mücadele, düşük gelirli ülkelerdeki yoksulların en yoksullarını kapsıyor. Aşırı yoksullar, minimum kalori alımının % 80'inden azını alırken, gelirinin %80'inden fazlasını yiyecek tüketimine harcıyor” şeklinde ifade etmiştir.

2007'de yayınlanan Uluslararası Gıda Politikası Araştırma Enstitüsü Raporu, “yoksulluk türü olarak günde 50 centten az para ile yaşayanları aşırı yoksul” olarak tespit etmiştir (IFPRI, 2007). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (UNFAO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) raporlarına göre “yeni yoksulluk türü çoğunlukla Dünya Ticaret Örgütü (WTO)’nün mutlak yoksulluğu ile ilişkilidir” ve bu küresel kuruluşlar “eğer ultra yoksulluk durumu beş yıldan uzun sürerse, bu durumu kronik yoksulluk” olarak nitelendirmiştir. Kronik yoksulların durumlarının düzelmesinin mümkün olmadığı söylenebilir (DPT, 2001: 106).

Bu bağlamda, kentsel yoksulluğun parasal açıdan değerlendirilmesi, pratik ve teorik açıdan zor ve yetersizdir. Kronik yoksulluk tek bir faktörün sonucu olarak ortaya çıkmaz; gelir yoksulluğunun, kapasite yoksulluğunun ve kırılğanlığın birleşimi ve kesişmesi olarak ortaya çıkabilir. Kısaca, kronik yoksulluğun farklı özelliği, mutlak yoksulluk süresinin uzamasından kaynaklanmaktadır (Dünya Bankası, 2005a: 125-126).

Kronik Yoksulluk Araştırma Merkezi, kronik yoksulluğu her zaman yoksulluk sınırının altında yaşayan insanların bulunduğu ve bu yoksulluk sınırının genellikle parasal açıdan tanımlandığı şeklinde ifade etmektedir (Temiz, 2008: 69). Bu bağlamda süreklilik arz edecek şekilde yoksulluk sınırının altında yaşayan kişiler kronik olarak yoksuldurlar. Sıklıkla bu yoksulluk türü parasal açıdan tanımlansa da yoksulluğun daha geniş perspektifte ele alınması gereken bir kavram olduğu da söylenebilir (Kabaş, 2014: 3).

1.1.1.6. Yeni yoksulluk

1970'li yıllara gelindiğinde, üretim türü Keynesyen Refah Devletinin Fordist rejimden, devlet müdahalesini asgariye indiren neo-liberalizm

altındaki yeni bir devlet modeline dayanan Post-Fordist rejime dönüşmüştür. 1980'lerdeki bu sosyo-ekonomik ortamda, yoksulluğun doğası da değişmiş ve yoksulluğun tartışılmasında yoksulluğun nedenleri ve sonuçları hakkında kapsamlı bir analiz yapılması gerektiğine değinilmiştir. Neo-liberal politikaların uygulanması ile gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçurum artmış ve bu ülkelerde gelir dağılımı bozulmuştur (Dağdelen, 2005: 1-2).

O dönemde, devletin ekonomi politikalarından çekilmesi, özelleştirme uygulamalarında eğilimin hızlanması, refah devleti sosyal koruma mekanizmalarının eritilmesi, esnek üretim tekniklerinin ortaya çıkması yoksulların yaşamlarını zorlaştırmıştır (Çalışkan, 2010: 107). Bütün bu değişiklikler kentsel ölçekte yaşanan yoksulluğun boyutlarını etkilemiştir ve kentsel yoksulluk "yeni kentsel yoksulluk" olarak belirlenmeye başlamıştır. Bu anlamda, neo-liberal politikalarla birlikte esnek çalışma modelleri ve kayıt dışı sektörde yükseliş ile ilgili konularda yeni kentsel yoksulluk kullanılmaktadır (Kaygalak, 2001: 126).

Yeni kavramın net bir şekilde belirlenmesi Mingione (1993) 'ün açıklamalarıyla şöyle açıklanabilir: Önceki dönemlerde evin olmaması ve yoksulluk, sosyal ve iş ile ilgili hareketlilik ve sosyal yardım programlarıyla hafifletilmiştir. Sürekli / güvenli işler azalmış, Post-Fordist ekonominin parçalanmış işgücü piyasası sistemi ve istihdam rejimi nitelikli olmayan emek ve mesleki becerileri olmayan büyük bir nüfus kesiminin hayatta kalma şansını azaltmıştır (Şengül ve Ersoy, 2004: 21). Özelleştirme ve refah devletinin çöküşü, kamusal refleksleri azaltmaktadır. Bu açıklamalara göre, yeni yoksulluk kavramı, neo-liberal politikaların esnek emek artışıyla, kayıt dışı sektörün yaygınlaştırılmasıyla ve refah devletinin sağladığı sosyal hizmetlerin gerilemesi ile ortaya çıkmaktadır. Bu politikalar, düşük eğitim geçmişine sahip kamu ya da özel sektörde çalışanlar dahil edilerek çalışan yoksulların sayısını arttırmaktadır (Erdoğan ve Kutlu, 2014: 66-67).

Bu bağlamda, ILO (2004: 1) "İşçiler, kendilerini ve ailelerini günde 1 ABD doları yoksulluk çizgisinin üzerine çıkarmak için kazançları yetersiz

olanları yoksul olma riski taşıyor” ilan etmiştir. Bu noktada, bazı görelî yoksulluklar, yeni kentsel yoksulluğun formülasyonu için gerekli olmaktadır. Dikici'nin yeni yoksulluk tespiti (2006: 29) bu yoksulluklarla ilgili bazı ipuçlarını yakalamada etkili olmaktadır. Yeni yoksulluğun en özgün özelliği, ekonomik büyümenin genişlemesinin, eşitsizlik ve yoksulluğun artmasıyla birlikte ele alınmasıdır. Bu yeni formda yoksulluk, yalnızca gelir eksikliği, açlık, kötü beslenme, sağlık sorunları, eğitim ve başka temel hizmetlere sınırlı erişim ya da ulaşamama ve hastalıktan kaynaklanan ölüm oranlarının artması değil aynı zamanda artan evsizlik ve yeterli olmayan konut, çevre şartlarının güvensiz, toplumsal ayrımcılık ve dışlanma bağlamında ele alınan bir yoksulluk türünü ifade etmektedir (Karakaş, 2010: 9).

Karar alma, sivil, sosyal ve kültürel yaşama ait fırsatlar ya da aktif katılım toplum için genel olarak mevcut olsa da, bu tür erişimler yeni yoksul olarak tanımlananlarca reddedilmektedir. Yeni yoksulluk, sosyal dışlanma, eşitliğin olmama durumu ve yoksulluk arasındaki bir etkileşim olarak doğmaktadır. Yoksulluğun geleneksel kavramlaştırılması çoğunlukla gelir temelli yetersizlikler üzerine kurulu ancak yeni yoksulluk toplumsal dinamikler üzerinde durmaktadır (Üçoğlu, 2015: 48).

Özellikle kentsel yoksulluk, hayatı zorlaştıran sosyo-ekonomik dönüşümlerle değişmiştir. Sadece ekonomik anlamda değil, aynı zamanda toplumsal boyutlarda yoksullaşmıştır. Byrne (1999: 124), “Kentsel değişimlerin, yüksek işsizlik oranının bulunduğu, toplumsal dışlanmanın ortaya çıkmasına neden olan, alt sınıf mahallelerin büyümesiyle kendini gösterdiğini” açıklığa kavuşturmuştur. Bu yeni kentsel yoksulluk bağlamında kent, sınıfları, ırkları ve cinsiyet çizgileri boyunca her zamanki gibi nüfusu giderek bölmüş ve ayırmıştır. Kutuplaşmış bir şehir, kaçınılmaz olarak, yeni dünyevi evrenin, kentsel bozulmanın olduğu bölgelerde, kronik bağımlılık, yoksulluk ve sık sık yaşanan toplumsal huzursuzluk ile karakterize edilen bir durumu tanımlamak için kullanılır (Karakaş, 2010: 10).

Bu kutuplaşmış toplumda bir taraftan sokaklarda yaşayan yoksullar, evsizler, açlık çekenler diğer tarafta da güvenlik görevlisi korumasında yüksek katlı apartman dairelerinde yaşayan, güçlü bir aidiyet duygusuna sahip insanlar olduğu söylenebilir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 148).

1.1.2. Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluk, bir kişinin ya da topluluğun hayatta en iyi düzeye getirilmesi için asgari bir standarttan mahrum bırakıldığı ya da temel unsurlardan yoksun olduğu bir durumdur. Yoksulluk birçok açıdan anlaşıldığından, bu temel unsurlar yiyecek, güvenli içme suyu ve barınak gibi maddi kaynaklar olabilir veya bilgi, eğitim, sağlık, sosyal statü, siyasi güç ya da erişim gibi sosyal kaynaklar olabilir. Bununla birlikte, bir kişinin yapması gerekenler, başkaları için gerekli olmayabilir. İhtiyaçlar, sosyal tanıma ve geçmiş tecrübeye dayanarak mümkün olduğu kadar giderilebilir. Gelir veya servet farklılıkları yoksulluğun bir göstergesi olarak görülmekte ve yoksulluğun durumu, kıtlık ve kaynakların dağılımı konularıyla bağlantılıdır (Bayat, 2015: 54-55).

Yoksulluğu tek bir nedene bağlamak olayın kavranması ve çözümü açısından doğru sonuçlar vermeyebilir. Türkiye'nin kırılgan ve kısmen dışa bağlı oluşu, hafif ve ağır sanayi hamlesinde gecikmeler, asgari darbeler ve yaşanan iç karışıklıklar, 1990'lı yıllara kadar olan içe dönük siyasi bakış, nüfusun büyük bölümünün genç olmasına rağmen istihdam yetersizliği ve işsizlik, eğitimde devam eden reform arayışları ve son 30 senedir görülen ekonomik ve siyasi yıpratıcı terör olayları, doğal afetler ve deprem gibi unsurlar yoksulluğun başlıca sebepleri olarak sıralanabilir. Ancak yoksulluğun nedenlerine ilişkin beş grupta sınıflandırma yapmak mümkündür (Öztürk, 2015: 124).

1.1.2.1. İşgücü piyasalarından kaynaklanan nedenler

Asgari seviyede geçimini sürdürecekt derecede gelirin olmaması olarak belirtilen yoksulluk sorunu ve işsizlik ile olan bağlantının yakın olduğu görülmektedir. Yoksul kişilere baktığımız zaman, bu kişilerin genel olarak

işgücü piyasasında yer almadıkları ve işsizlik veya eksik istihdam sorunları ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir (Gündoğan, 2003: 161).

İşgücü piyasalarıyla yoksulluk kavramı arasında olan bağ, “işgücü piyasasına katılmayanlar”, “çalıştıkları halde yoksul sayılanlar” ve “işsizler” olarak farklı gruplarda ele alınmaktadır (Şenses, 2001: 167).

İşsizlik kavramı yoksulluk olgusunun hem nedeni hem de sonucu olarak görülmektedir. Başka gelirleri olmayan işsiz kişiler yoksullukla karşı karşıyadırlar bu bağlamda işsizlik yoksulluğun sebebini oluşturur. Bunun yanında yurttaki işsizliğin artması halinde tüketim azalacağından, üretim hızı ve sanayileşme de buna paralel olarak düşecek ve bu durumda işsizlik yoksulluğun sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Var olan işsizlik sorunu çözülmeyen zamanla işgücü piyasasına yeni işsizlerin eklenmesi de sorunun süreceğinin bir kanıtıdır (Arpacıoğlu, 2012: 34).

İşsizlik ile yoksulluk arasında olan bağlantının doğru bir biçimde ortaya konulması işsizlik profiline bağlı olmaktadır. İşsiz kişilerin kaç yaşında oldukları ve eğitim seviyeleri, işsiz oluşlarının sebepleri ve ne kadar süredir işsiz oldukları, işsizlik ile yoksulluk arasındaki ana bağlantıyı saptamaktadır. Bazı ülkelerde işsizler çalışacakları işte, ücret konusunda seçici ve yüksek eğitim almış kişilerdir. Bazı ülkelerde ise, iş arayıp da iş bulamayanlar ve durgunluk dönemlerinde işsiz kalan yoksul ya da aniden yoksulluğa maruz kalan kesimler ağırlıktadır (Şenses, 2001: 168).

Düşük ücret alan kişiler, işgücü piyasasına katıldıkları halde yoksuldurlar. Düşük ücret, gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemenin yanı sıra, işgücü piyasasına katılımı vazgeçirerek de yoksulluğa sebep olmaktadır (İncedal, 2013: 32).

Sendikaların kuruluş amacı üyelerinin çıkarlarını korumaktır. Bu bağlamda, sendika üyesi olan bireylerin önceden belirlenen yoksulluk çizgisinin altında bir ücrete tabi olmayacakları ve yoksulluktan korunacak oldukları öngörülmektedir. Sendikalara yapılan baskılar ve toplu sözleşmenin askıya alınması reel ücretlerde düşüşe neden olmuştur. Dolayısıyla sendikaların yetersizliği ve sendikalaşma tahmininin düşük

olması, dolaylı olarak işgücü piyasasında yoksulluğa negatif olarak etki etmektedir (Karatepe, 2006: 147).

Şenses (2001)'e göre son çeyrek yüzyılda üretimin yeniden yapılanması hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülke (AGÜ)'lerin işgücü piyasalarını da etkilemektedir. 1960'lı yıllarda gelişmiş ülkelerde başlayan sanayisizleşme istihdamda büyük değişimlere sebep olmuştur. Bu değişikliğin genel gerekçesi imalat sanayi gibi yüksek ücret veren sektörlerden hizmet sektörü gibi düşük ücret veren sektörlerle geçiş yapılmasıdır. Bu durumun oluşmasında etkili olan çok uluslu işletmelerin çoğalmasıyla istihdam politikası da bu süreçte değişim göstermiş ve dolgun ücretli bir işgücünün yanı sıra, iş güvenliği bulunmayan, rutine bağlanmış faaliyetleri, düşük ücretle veya geçici olarak çalışan işçiler büyük kesimi oluşturmuştur. Artan uluslararası rekabetle birlikte sanayisizleşme sonucunda işgücü piyasalarının yeniden yapılanmasıyla çoğu ülkede istihdam olanakları daralmış ve niteliksiz işçiler dahil bir çok kişi işsiz kalmıştır. Bu dayarı zamanlı istidamın oluşmasına neden olmuştur. Sonuç olarak ücretlerin aksatılmadan verildiği ve dolgun ücretli geleneksel sanayileşmeden düşük ücretle çalışılan hizmet sektörüne geçildiği zaman, vasıfsız ya da kısmi zamanlı istihdamın bulunması ve benzeri geçici istihdam şekillerinin artması son dönemlerde yoksulluğa neden olan temel faktörlerden biri olmuştur (Şenses, 2001: 165-166).

1.1.2.2. Sosyal ve demografik nedenler

Nüfus artışı kişilerin ilk olarak toprak olmak üzere doğal kaynaklarına ulaşmasını ve refah seviyesini büyük oranda etkilemiştir. Nüfusun hızla artması öncelikle geliri düşük Az Gelişmiş Ülke (AGÜ)'ler de önemli bir yoksulluk sebebi olduğu yönünde görüş birliği vardır (Şenses, 2001: 154).

Bir toplumda artan nüfus ekonomik büyümenin üstünde olduğunda bireylerin toplam milli gelirden aldıkları pay da azalacaktır. Bu bağlamda hızlı bir şekilde artan nüfusun istek ve taleplerini gidermenin zorluğu ve ekonomik büyümenin nüfus artışı ile aynı hızda artmaması durumunda yoksulluk kaçınılmazdır. Nüfusun hızlı artması, öncelikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülür ve bu ülkelerde üretim ihtiyaçları

giderecek seviyede olmadığından yoksulluğu etkilemektedir. Hızlı nüfus artışına karşın işsizlik artışı, konutlara olan ihtiyaçtaki artış bunun sonucunda gecekonduların artması, çarpık yapılaşma, eğitim sorunu vb. birçok problem oluşmakta ve yoksulluk olgusu ortaya çıkmaktadır (İncedal, 2013: 38-39).

Yapılmış çalışmalarda elde edilen sonuçlardan biri çok çocuğu bulunan ailelerde yoksulluğun fazla olmasıdır. 1960'lı yıllardan önce büyük bir kesimi köylerde yaşamış toprağa bağlı kalarak yaşamlarını sürdüren nüfusta 1960'lardan sonra büyükşehirlere göçler olmuştur. Bu şekilde kırsal yoksulluk şehirlere taşınmış, şehrin merkezine yakın olmayan farklı yerlerde gecekondulaşma oluşmaya başlamıştır (Öztürk, 2015: 137).

Hanehalkı reisinin eğitim seviyesi de yoksullukla ilgili yapılan çalışmalarda yoksulluk ile bağlantısı olduğu görülmekte ve hanehalkı reisinin eğitim seviyesi yükseldikçe yoksulluk oranının çoğunlukla düştüğü görülmüştür (Şenses, 2001: 160).

Eğitim seviyesinin düşük olması işgücünün kol gücüne dayandığını gösterir. Bu tür işlerde çalışan kişilerin kazançları daha az olmaktadır. Bu durum işsizliğe neden olmaktadır. Eğitimde olan yetersizlik eğitim sisteminin fırsat eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır. İyi eğitim almış bireyler farklı durumlar karşısında daha güçlü olabilirler. Elleriinde olan iktisadi kaynak ve imkanları daha doğru değerlendirirler. Yeni gelir elde etme durumlarını daha iyi yönetirler (Aydın, 2016: 18-19).

1.1.2.3. Coğrafi nedenler

Türkiye coğrafi olarak ekonomik etkinlikleri ve üretim şekilleri bakımından farklı bölümlere ayrılmakta bunun da tüketim ve üretim oranında, gelir dağılımında ve devlete vergi verme konularında ekonomiye farklı katkıları bulunmaktadır. Değişik coğrafi bölgeler yoksulluğun boyutlarını değiştirmektedir (Öztürk, 2015: 137-138).

Bölgeler arasındaki olumsuz şartlar, gelir seviyesi yüksek olan kesimlere doğru göçü daha cazip kılmıştır. Bununla beraber göçler köylerden kentlere, kentlerden ise daha gelişmiş kentlere doğru olmaktadır.

Bu durum göç alan yerlerde gecekondulaşmayı ve her işi yaparım diyen kişi sayısını artırmaktadır. İşsizliğin oluşturduğu baskıyla düşük ücretle çalışan, kaçak ve sigortasız işçi çalıştıranların sayısı giderek artmaktadır (DPT, 2000: 72).

Sonuç olarak bir ülke içindeki coğrafi farklılıklar, o ülkenin ekonomik gelişmişliği ile doğrudan bağlantılıdır. Bir ülkenin doğal kaynakları ve coğrafi farklılıkları, ülkenin ekonomisini şekillendirdiği gibi istihdamı ve yoksulluğu da göstermektedir. Yoksulluğun azaltılması için gereken istihdam artırıcı politikalar ve bölgesel yatırımların nerede olacağı belirlenirken ulaşım imkanları, hammaddeye ulaşmada kolaylık gibi bazı hususlar dikkate alınır. Bu nedenle yapılması planlanan yatırımlar çoğunlukla belirli bölge ve illerde yapılmaktadır. Bundan dolayı da bazı yerlere az yatırımların olması, istihdamın az, işsizliğin ise yüksek oranda olmasına neden olur. Bu da yoksul bireylerin belli yerlerde toplanmasına neden olmakla birlikte işsizliğin artması ile oluşan yoksulluk göçleri tetiklemiştir (İncedal, 2013: 45).

1.1.2.4. Ekonomik nedenler

Yoksulluğun sebeplerinden birini de ekonomik nedenler oluşturmaktadır. Ekonomi politikaları ve uygulanma şekilleri yoksulluğa neden olmaktadır. Yapılan çalışmalarda çıkan sonuçlar ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltmış olduğunu diğer yandan dışa bağımlı kırılğan yapıdaki ekonomilerin yoksulluğa olumsuz etki ettiğini göstermektedir. Bu durumda da istikrarlı bir ekonomi politikası bulunmayan ülkemizde ara ara IMF'nin doğrultusunda ara ara da ekonomistler hükümetin başında bulunarak çözüm arayışına girmişlerdir.

1980'ler ile başlayan dışa açılma süreci ve serbest piyasa politikaları az da olsa yoksulluğu azaltma çabasında olsa bile tam rekabet şartlarının olmaması ve eşit koşulların sağlanamaması nedeniyle hedeflenen sonuç alınamamıştır. Dışa açılma, sivilleşme, özelleştirme, yatırım ve kalkınma ile olumlu sürece geçen 1980 sonrası yabancı sermayenin ülkeye girmesi ek vergiler vb. uygulamalarıyla eleştirilmiştir (Öztürk, 2015: 138-139).

Gelir dağılımının adaletsiz olması, yoksulluğa neden olan etkenlerden biri olmakla birlikte, yoksulluk kısır döngüsüne de hızlandırıcı bir etki etmektedir. Gelirin düşük olması, sermayenin yetersizliği ve yatırım yapılmasını desteklemekte bunlar da maddi açıdan gelişme ve büyüme hızını yavaşlatarak kişi başına düşen milli gelir düzeyini düşürür. Bunun sonucunda, düşük gelir düzeyiyle, yoksulluk artış göstermekte ve ortaya kısır döngü çıkmaktadır (Yalçın, 2008: 24).

Ekonomik krizler yaşandığı dönemlerde ve sonraki süreçte ekonomik ve sosyal açıdan bir takım sorunlara sebep olmaktadır. Ülkedeki hem çalışan hem de çalışmayan kesimleri ekonomik yönden krizlere uğrattığı gibi huzursuzlukların ve paniğin toplumda kaçınılmaz olmasına yol açmaktadır. Bunun yanı sıra ekonomik krizler kişi başına düşen milli gelirin hızla düşmesine ve böylece yoksulluk artışına neden olmaktadır (Yalçın, 2008: 9).

1.1.2.5. Siyasi nedenler

Yoksulluğa neden olan siyasi sebeplerin ilki yenilikçi bir değişimin gerçekleşmemesidir. Sosyal devlet bünyesinde yapılmış olan iyileşmeler yoksulluğu tamamen giderememekte geçici rahatlamalar yaratmaktadır. Bir diğer neden olarak ise merkezîyetçi sistemin sürmesi ve yerelleşememe gösterilebilir. Toplumda yapılmış olan yardımlar asıl ihtiyaç sahiplerine ulaştırılamamış ve böylelikle de hedeflenen amaç gerçekleşmemektedir. IMF ve diğer kuruluşlarca verilen hibe veya kredi destekleri de aynı sonucu vermiştir (Öztürk, 2015: 126).

Yoksulluğun siyasi sebeplerinden biri de kurumlar arasında iş birliği ve dayanışmanın olmaması veya aynı çatıda bulunamama sorunudur. Bir diğer sorun ise etkili bir denetimin olmayışı, uygulamaların kişilerin kendi tercihlerine bırakılmasıdır. Kişiselleştirilmiş uygulamalar, sorguya kapalı ve hesap verilebilirliğin olmadığı bir sistemi doğurduğundan, yoksulluğa neden olan siyasi nedenlerden bir diğeri olarak görülmektedir (Öztürk, 2015: 127).

Toplumun yaşamış oldukları savaşlar, çatışmalar, terör ve bu süreçlerde hükümetin vermiş olduğu politik nitelikli kararlar yoksulluğa dolaylı açıdan

etki etmektedir. Bu durumda ülkelerin yaşadıkları savaş ortamında oluşan zararların yoksulluğu arttırdığı görülmektedir. Diğer ülkelerde olan savaşın dahi yoksulluğa etkisi olmaktadır. Bu etki de sağlık ve eğitim harcamalarının kısılarak bu kaynakların askeri harcamalara aktarılması biçiminde olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde %55 oranında askeri harcama yapılırken bu oran gelişmekte olan ülkelerde %104 oranındadır (Yılmaz, 2006: 45-46).

1.2. Küreselleşme ve Yoksulluk

Küreselleşme tarihin kırılma noktalarının kümülatif bir düzlemde bütünlük arz edecek şekilde oluşturduğu ve oluşturmaya devam edeceği bir süreçtir. 1919 ile öncesinin modernleşme hareketi ve bu sürecin ulus devleti doğurması, 1919 ve İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen dönemde dünya çaplı kriz ve savaşların ulus ve ekonomileri yeniden şekillendirmesi; İkinci dünya savaşı “Konjonktürel yükselmenin” ortak çıkar alanları yeniden tanımlaması, petrol şoku ve sonrasında gelişmemiş ekonomilerin dışa açılmasının alt yapısının hazırlanması, 1989–1995 yılları arasında tek kutuplu ya da kutupsuz dünya düzeninin şekillenmesi ve Clinton ile birlikte ABD patentli yeni ekonomi konseptinin realize edilmesi gibi farklı kırılmalar bir bütünlük içerisinde küreselleşmeyi şekillendirmiştir (Dulupçu, 2001: 22).

Yoksulluk, kalkınma çalışmalarının, ekonominin ve sosyolojinin ana endişelerinden biri olmuştur. Yoksulluğun küreselleşmeyle ortaya çıkmamasına rağmen küreselleşmenin etkisiyle derinleşmesi, yaygınlaşması ve kötüye kullanılması hali söz konusu olmuştur (Kesgin, 2013: 136). Küreselleşme gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin büyümesine ve dolayısıyla gelir düzeyinde bir artışa neden olmasına rağmen; çok sayıda insan hala aşırı yoksulluk içinde yaşamaktadır. Sürdürülebilir yoksulluğun hafifletilmesinin, yoksulluğun çok boyutlu karakterinden dolayı uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde yapılan çabalara dayandığını belirtmek gerekir. Yukarıda da belirtildiği gibi, yoksulluğun zorlu konusu, küresel dokusu nedeniyle Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Uluslararası Çalışma Örgütü ve diğer uluslararası kuruluşların gündemindedir. Küreselleşmenin

yoksulluk üzerindeki etkisinin kabul edilmemesi halinde yoksullukla mücadele başarısız olacaktır (Yanar ve Şahbaz, 2013: 57-58).

Bu bağlamda uluslararası toplumun katılımı olmaksızın yoksulluğun ortadan kaldırılamayacağı açıktır. Yoksulluğun küresel dokusunun incelenmesi, kapsamını belirlemek ve tanımlamak için önemlidir. Sosyolojik açıdan yoksulluk çalışmaları ile ilgili iki görüş vardır. İlki, yoksulluğun toplumun her seviyesinde ve sınıfında görüldüğünü ve bunun küreselleşme ile birlikte arttığını iddia eden, Amerikan temelli görüştür. Fransız merkezli ikinci görüş ise sosyal dışlanma ile başladığını, küresel piyasanın gücünün ulusal devletleri zayıflattığını ve bu bağlamda ihtiyaç duyulmayan grupların dışlandığını ve yoksul olduğunu iddia etmektedir (Şenses, 2001: 146-147).

Her iki görüş de yoksulluğun küreselleşme ile derinleştiğini ve bazı grupları diğerlerinden daha fazla etkilediğini ortaya koymaktadır. Benzer nedenlerden dolayı, yoksullukla mücadele yaklaşımları, programları ve politikaları incelenmeden önce, yoksulluğu azaltma yaklaşımları, programları ve politikaları bu teorilere cevap verdiği için, farklı yoksulluk teorileri incelenmelidir. Bradshaw beş yoksulluk teorisini belirlemektedir: Birincisi, tembellik, eksiklik, kötü seçimler ve zeka ve yetenek eksikliği gibi genetik nitelikler gibi yoksulluğun nedenlerine dayanan “bireysel yetersizlikler” dir. Böylelikle birey yoksulluk yaratmaktan sorumludur. Bu durum bireyin daha fazla çalışmasına bağlı olarak yoksulluktan kurtulabileceği yönündedir. Pek çok bilim adamı İngiltere’de 19. yüzyılın bireyselci teorisinin lehine tartışmalarda bulunmuştur. Sonuç olarak, bireyselci teori muhafazakarlar tarafından savunulmaktadır. Yoksulluğun “Bireysel Teorisi”, yoksulluğu hafifletmek ve çalışmayan bireyleri cezalandırmak için programlar tasarlamak için yoksulları çalışmaya sevk etmeyi amaçlamaktadır. İkincisi, “yoksulluk alt kültürlerini destekleyen kültürel inanç sistemleri” nden yola çıkarak “yoksulluk kültürünü” yaymaktadır. Üçüncüsü politik-ekonomik eşitsizlikler, dördüncüsü coğrafi eşitsizlikler, beşincisi ise birikimli ve ikinci derecedeki koşullara bağlı kökenler olmaktadır (Bradshaw, 2006).

Bradshaw, “bu teori, yoksulluğun, toplumsal olarak üretilen, ancak bireysel olarak düzenlenen bir dizi inanç, değer ve beceri kuşağının nesiller üzerindeki iletimi tarafından yaratılabileceğini önermektedir” demiştir. Bedensel engellenmiş alt kültürlerin kurbanları bu teorinin merkezinde yatmaktadır. Yoksulluk kültürü ilk olarak Oscar Lewis tarafından 1950'lerde yaratılmış ve bunu “kuşaklar arası nesiller arası geçim için tasarım” olarak tanımlamıştır. Yoksulluğun azaltılmasına yönelik yaklaşımlar, gençliğe pozitif toplumsal değerlerin dayandığı okul sonrası programlar için geliştirilebilir ve liberaller tarafından savunulmaktadır. “Siyasal- ekonomik bozulma”, sosyal ve ekonomik sistemlerin yoksulluğun nedeni olduğunu belirtmektedir. Örneğin, Marx yoksulluğa neden olan düşük ücretli işler yaratmak için kapitalist sistemi suçlamıştır. Toplumun sosyo-ekonomik yapıları, insanların eğitim, gıda, sağlık, hizmetlere erişmesini engellediğinden bunun sonucunda toplumda yoksulluk oluşmaktadır (Özdoğan, 2009: 12).

Küreselleşme; piyasa ekonomisi, kentsel sanayi ya da finansal merkezlerin her düzeyinde yüzyıllar boyunca faaliyet gösteren aynı piyasa güçlerinin ulusal sınırlarının ötesine uzanması anlamına gelir. Watkins bu duruma ilişkin olarak 20. yüzyılın sonlarında küreselleşmenin bir özelliği olan, sınır ötesi teknolojinin eşlik edebileceği artan kolaylıkların küreselleşme bağlamında ele alınabileceğini ifade etmiştir. Bu teori, yoksulluğun azaltılması için bireylere ve topluluk yönlendirmesine odaklanan karmaşık çözümleri önermektedir. Bu bölüm öncelikle küresel yoksulluğu neyin oluşturduğuna dair genel bir bakış sağlamayı amaçlamaktadır. Dünyadaki malların, kişilerin ve başkentlerin serbest dolaşımı küreselleşmenin bir diğer tanımıdır. Sosyalist bloğun çökmesiyle, serbest piyasa ekonomisi dünyadaki tek hakim ekonomik sistem haline gelmiştir. Sonuç olarak, gelişmekte olan ülkelerin pazarlarını küresel dünyaya açmaları zorunlu bir hale gelmiştir (UNDP, 2008).

Yoksulluğun azaltılması üzerinde giderek artan bir gelir düzeyine sahip olmanın yanı sıra, küreselleşme de bunun üzerinde kötü etkilere sahiptir. Bazıları küreselleşmenin gelir eşitsizliğini derinleştirdiğini ve bu nedenle

yoksul ülkeleri zayıflattığını savunmaktadır. Bazı bilim adamları ise küreselleşme başladığından beri yoksulluğun kayda değer bir şekilde azaldığını savunmuştur. Yoksulluktan en fazla etkilenen ülkeler, güçlü ekonomik sistem ve pazara sahip olmayan Afrika ve Asya ülkeleridir. Geçmişe baktığımızda, yoksulluğun sebeplerinden biri de batı ülkelerinin sömürgeciliğidir. Bu ülkelerin kaynakları geçmişte istismar edilen batıya taşındı. Günümüzde bu ülkelerde yoksulluk, gelir eşitsizliğini artırdığı için küreselleşme ile derinleşmektedir (Memiş ve öte., 2010: 326-327).

Küreselleşme temel olarak gelişmiş ülkelerin yararına çalışmaktadır. Örneğin, yerel üreticiler, daha ucuz olabilecek ithal mallarla rekabet edemezler; Bunun sonucunda yerel halk tarafından ekonomik kayıp yaşanmaktadır. Ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltacağı ancak bu sonucun her zaman olmadığı düşünülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde yabancı sermaye akışının ekonomik büyümeyi sağlamadığını ve yoksulluğa karşı mücadelede rol oynamadığını söyleyebiliriz (Gündüz, 2006: 38-42).

Gelir eşitsizliğinin küresel yoksulluğun en önemli nedeni olduğu ve küresel bir karaktere sahip olduğu açıktır. Dünya Bankası raporuna göre, gelişmekte olan ülkelerdeki (dörtte biri) 1,4 milyar insan 2005'te 1,25 milyar dolardan az bir gelire yaşamaktaydı. Küreselleşmenin yalnızca yoksullara değil piyasa ihtiyacına göre olduğu da unutulmamalıdır. Pazar ihtiyaçlarına uymak için liberal politikalar nedeniyle yoksulluk seviyesi artmıştır. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasından önceki yeni engel, sosyal güvenlik alanlarından uzaklaşan özelleştirme, sağlık ve eğitim gibi konularda daha az yatırımı ilgilendirmektedir. Buna karşın, teknolojik gelişmeler ve ekonomik büyüme nedeniyle dünyanın zenginliği artmıştır (Baş, 2009: 62).

Kısacası, yoksulluk kaynakların eksikliğinden değil, gelirin eşit olmayan dağılımından kaynaklanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, savaş sonrası refah devleti rejimi Avrupa'da yoksulluğun önlenmesinde önemli bir unsurdu. Ekonomide serbest eğitim, sağlık hizmetleri ve işsizlik maaşı gibi sosyal politikalar ile büyüme, Avrupa'daki insanlara yoksulluk içinde yaşayanlara yardımcı olmuştur. Küreselleşme ve neo-liberal politikalar hükümetleri sosyal yardımları kesmeye yöneltmiştir. Neo-liberal

politikalar eğitim, sağlık vb. gibi pek çok sektörde devlet katılımını gerektirmektedir. Dolayısıyla Avrupa'da daha fazla insan yoksulluk çekmeye başlamıştır (Sipahi, 2006: 174).

Sonuç olarak; bütün dünyada sıklıkla uygulanan neoliberal ekonomi politikalarının da katkısı ile hız kazanan küreselleşme süreci, birçok insana, bilgi ve iletişim teknolojileri başta olmakla beraber, muhakkak büyük faydalar sağlarken gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde çok daha büyük kesimin bu süreçten dışlanmasına ve giderek de marjinalleşmesine sebep olmaktadır. Küçük sayılabilecek bir kitlenin gösterişli yaşam biçimleri yanında milyonlarca insan açlık tehlikesi ile, yetersiz sağlık ve eğitim imkanlarıyla, işsizlik ile savaşıyor hayatlarını sürdürme mücadelesi vermektedir. Artan iletişim imkanları, bu çarpıklığı tüm açıklığı ile gözler önüne sermesine karşın, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde alınan önlemler bu şartlarda kayda değer bir değişim yaratamadığı görülmüştür. (Şenses, 2001: 321).

1.3. Kadın Yoksulluğu

“Kadın yoksulluğu”, “yoksulluğun kadınlaşması”, “yoksulluğun feminizasyonu” gibi kavramlar kadın ya da yoksulluk kavramlarına ilişkin çalışmalarda sıklıkla karşılaşılmaktadır. 1978 yılında Dianne Pearce ilk kez yoksulluğun kadınlaşmasını kavramını “Yoksulluğun Kadınlaşması: Kadınlar, İş ve Refah” adlı çalışmasında kullanmıştır. Yazar, yoksulluğun kadınlaşması üzerine yaptığı araştırmasında araştırmasını Amerikan toplumunun 1950-1970 yılları arasında yaşayan kitle üzerinden yapmış, bu tarihler arasında kadınların işgücüne katılım oranında yaşanan artışa rağmen yoksulluğun kadınlar arasında yaygınlaşmasının nedenlerini geniş bir perspektifte ele almıştır. Yine “Kopenhag Dünya Kalkınma Zirvesi”nde kadın yoksulluğuna ilişkin olarak bunun bir dünya sorunu olduğuna değinilmiş ve erkekler ile kıyaslandığında kadınların yoksulluk ile daha fazla karşı karşıya kaldığı belirtilmiştir. Belirtilen tarihte “Pekin 4.Dünya Kadın Konferansı”nda da “Yoksulluğun Kadınlaşması” kavramı ele alınmış ve bilhassa az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bazında yoksul kadınların sayısının erkeklere göre fazlalık arz etmesinin nedenlerinin ekonomik

temelli olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda her ne kadar sanayi toplumlarında küreselleşmeyle birlikte yenilikler yaşansa da ekonomik politikalar yönünden kadınların gözetiilmediği ve ikinci plana itildiği gerçeği belirtilmektedir. Goldberg ve Kremen (2015) kadın yoksulluğunun görünümüne ilişkin olarak yoksullaşan kadının sadece kendisinin değil, ailelerinin de yoksullaştığını belirtmektedir (Bayat, 2015: 54-55).

Kadın yoksulluğu kendini ağırlıklı olarak istihdam ve eğitim alanındaki eşitsizlikler açısından göstermektedir. Başka bir deyişle kadının çalışma yaşamına katılmaması, ekonomik bağımsızlığının olmaması, ücretsiz aile işçisi olarak çalışması birçok imkândan yararlanamamasına neden olmaktadır. Yine yoksulluk, kadının yeterince eğitim alamamasına neden olurken iş yaşamında birçok problemleri de beraberinde getirmektedir. Örneğin sigortasız olarak çalışmayı işten atılma korkusu yaşayan birçok kadın kabul etmekte, işten ayrılmak durumunda kaldıklarında ise ihbar ve kıdem tazminatı gibi hukuki olanaklardan mahrum kalmaktadırlar. Bu bağlamda kadın yoksulluğu toplumun geneline yayıldığında birçok sorunu da beraberinde getirmektedir (Toksöz ve öte., 2001: 20).

Kadın yoksulluğunu iyi tahlil edebilmek için farklı perspektiflerden soruna yaklaşmak ve derinlemesine incelemek gerekmektedir. Yoksul kadınlar içinde boşanan, dul kalan veya eşi tarafından herhangi bir nedenle terk edilen kadınlar bulunmaktadır. Bunlar hiç kuşkusuz en savunmasız ve mağdur kesimi oluşturmaktadır. Dolayısıyla kadınların aile yaşamlarında mutsuz olması veya eşleri tarafından terk edilmiş olmaları, daha önceden de bir çalışma hayatında bulunmamış kadınlar üzerinde daha ağır etkiler yaratabilmektedir. Kadınlar kendilerini büsbütün yalnız hissedecek ve iş yaşamına uyum problemi yaşamalarına sebep olacak ve daha da yoksullaşma sürecine gireceklerdir (Öztürk ve etin, 2009: 2672).

Diğer önemli bir husus ise yoksul kadınların yeterince eğitim alamamaları ve bu durumun eğitimde fırsat eşitsizliği gibi çok tartışılan ve önem arz eden bir başka soruna yol açmasıdır. Yeterince eğitim alamayan kadın, eğitimi kadına oranla daha zayıftır. Bu durum ekonomik geliri olmadığı için kendisine eğitim fırsatı sunulamayan kadın nezdinde bir fırsat

eşitsizliği yaratmaktadır. Yine istihdam politikalarının artırılması kadınların işgücü piyasalarında görev almaları yoksullaşmaya doğrudan etki etmemekte, hatta kadın yoksulluğunu artırabilmektedir. Bu bağlamda gerek eğitim imkanlarından yoksunluk gerekse ekonomide istihdam politikalarının artırılmasıyla birlikte ayrımcılık yaratan zihniyetin oluşması kadınlar nezdinde yoksulluğun daha da artmasına neden olmaktadır. Başka bir husus eğitimsiz kadınların yasal haklarını bilmemesi ve kullanamaması noktasında doğmaktadır. Kadınlar birçok işyerlerinde sigortasız ve ağır koşullarda çalışmaktadır. Bu durum işten ayrıldıklarında kıdem tazminatı, ihbar tazminatı veya kötü niyet tazminatı gibi tazminatları alamamalarına neden olmaktadır. İşveren açısından kadınlar ucuz ve esnek işgücü olarak görüldüklerinden günümüzde daha fazla istihdam edilmekte ancak yukarıda bahsi geçen sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Moroğlu, 2011: 47).

2011 yılında Türkiye’de yayımlanmış olan TÜİK ‘in yazmış olduğu Gelir ve Yaşam Koşulları Anket hanehalkının %15,2’sinin kadın ve eğitimsiz olduğunu ifade etmiştir. Yine TÜİK’in raporu çerçevesinde kadın reislerin daha yoksul olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. TÜİK (2011)’e göre ‘Aile reisinin kadın olduğu hanelerde (KHHR durumunda) yaşamlarını sürdüren kişilerin %27,2’si aile reislerinin erkek olduğu hanelerde yaşamlarını sürdüren kişilerin ise %20’si yoksulluk çekmektedir’. Yine kadınların hane reisi olduğu ailelerde eğitilmiş, dinamik ve iş hayatına kısmen bağlı kadınlar ile yaşlı, eğitimsiz ve işgücü piyasasında bulunmayan kadınların oluşturmuş olduğu ikili bir görünüm ortaya çıkmıştır (Köse, 2015: 273).

Yoksul ailelerin birçoğunda kadın reisliği hakimdir. Ancak bazı kişiler ülkemizde yoksulluğun kadınlaşmasının olmadığını, fakat tek ebeveynli hanelerde kadınlaşma eğilimi olduğunu belirtmektedirler. Oysa araştırmalar neticesinde erkeğin reis olduğu ailelerde gelirin hanehalkı tarafından kadınlar ve çocuklar tarafından eşitsiz olarak kullanıldığı bilgisine ulaşılmaktadır. Dolayısıyla haneye giren gelir reisin kadın ya da erkek olma durumuna göre eşitsiz olarak kullanılmaktadır. Özellikle erkek reisli hanelerde gelirin erkek tarafından alkol ve sigaraya harcıdığı önem arz

etmektedir. Yine erkeklerin kişisel ihtiyaçları çerçevesinde harcama yaptıkları ve hane halkına gelirlerini düşük söyledikleri durumlarla da karşılaşmak olasıdır. Bu durum kadınların kazancının aile giderleri yönünden harcanmasını, erkeklerin ise şahsi ihtiyaçları doğrultusunda bir harcama planı oluşturmasını gerekli kılmıştır. Bu durum sosyal yardımların ve mikro kredi uygulamalarının neden kadın ağırlıklı olarak uygulandığının açıklaması niteliğindedir (Aytaç ve İlhan, 2013: 221).

Yoksulluk, özellikle kadının reis olduğu ailelerde ağırlıklı olmak üzere kişilerin bazı stratejiler geliştirmesine yol açmaktadır. Bunlardan bazıları kadınların akşam pazarlarına gidip artık meyve ve sebze toplaması, bayat ekmek satın alınması, evde ekmek yapımı, yiyecek ve gıda yardımı yapan kurum/kuruluşlara başvurmak, yıkık dökük malzemelerden ev yapmak, kaçak elektrik kullanmak, ev kirasını ödeyemediği durumlarda parayı belediyenin verdiği yakacak yardımı ile ödemek, başkalarının yeşil kartı ile sağlık hizmeti almak stratejilerden bazılarıdır (Köse, 2015: 276).

1.3.1. Kadın Yoksulluğunu Etkileyen Faktörler

Kadın yoksulluğunu toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın istihdamının yeterli olmaması faktörleri etkilemektedir. Bu faktörler aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır:

1.3.1.1. Toplumsal cinsiyet

Toplumsal cinsiyet biyolojik temeller üzerine kurulmuştur ve toplumun değer yargılarına göre farklılık arz eden bir husustur. Toplumun değer yargıları ve kültürel yapısı çerçevesinde kadın ve erkeğe roller biçilir ve toplumsal beklentiler geliştirilir (Ecevit, 2003: 83). Toplumsal cinsiyet kavramı psikolojik, kültürel ve sosyal farklılıklar nispetinde değişik görünümler arz edebilmektedir. Başka bir deyişle kadın ile erkek arasında rol, tutum ve davranış farklılıklarından kaynaklanan birtakım toplumsal beklentiler oluşmaktadır. Bahsi geçen beklentiler eşitsizlik ve farklılıkları beraberinde getirmektedir. Buna örnek olarak kadının ikinci sınıf vatandaş olarak görülmesi verilebilir. Benzer farklılıklar eğitimde, beslenme, sağlık, işgücü piyasalarına katılım, politikaya kadar her alanda kendisini

göstermektedir (Sarpkaya, 2013: 34).Kadınlara girişimci olabilmeleri için ucuz kredi sağlanarak ekonomik açıdan güçlendirilmesiyle cinsiyet ayrımcılığının giderilmesi öngörülmüştür (Ak ve Bingöl, 2011: 11).

Ecevit (2003: 84) toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri “haklarda eşitsizlik, kaynaklarda eşitsizlik, ekonomik faaliyet alanında eşitsizlik, sağlık vb. hizmetlere erişebilmede eşitsizlik, şiddet, taciz ve istismar, kamusal hayat ve siyasal alanda eşitsizlik” olarak sınıflandırmıştır. Ecevit (2003) toplumun kadından beklediği roller hususunda ise yine ikili bir sınıflandırma yapmıştır: Hane içi üretim, biyolojik yeniden üretim geleneksel toplumlar açısından yapılan bu sınıflandırmada yeniden üretim süreçleri kadının faaliyet alanını kısıtlamakta, kadınları erkek kontrolünde yaşamaya mecbur bırakmaktadır. Ekonomik geliri olmayan kadın toplumun ondan beklediği rolleri yerine getirmekte zorlanmaktadır. Söz konusu cinsiyet eşitsizliği kadını yoksullaşmaya itmekte, çaresizliğe sevk etmektedir. Kadının öncelikli rolünün iyi bir anne olması olarak belirlenen yaklaşımda kadınların işgücüne katılım sağlayıp gelir elde etmesi ondan beklenen roller arasında en son sırada bulunmaktadır. Bu durumu bir şekilde içselleştiren kadın ise evlendiğini ve artık kocasının kendisine bakmak durumunda olduğunu kabullenmektedir. Erkeğin yeterince kazanamadığı veya kazancın hanehalkına yetmediği durumlarda kadın eşinin, aile bireylerinin izniyle iş yaşamına katılmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliği sebebiyle işyerinde mobbing veya ayrımcılığa maruz kalabilmektedir (Sayer, 2011: 55).

1.3.1.2. Kadın istihdamı

Kadınların işgücü piyasasına katılımları düşük olmanın yanı sıra yeni istihdam politikaları çerçevesinde kadınların istihdama katılımını artıran teşvik politikaları söz konusudur. Kadınların çoğunun düşük statülü, düşük ücretli sektörlerde ya da aile içi üretimde faaliyet göstermek üzere istihdam edildiği görülmektedir. Burada kadın emeğinin düşük ücretle ücretlendirilmesindeki ana etkenin eve asıl gelir getiren kişinin erkek olmasıdır. Kadınların hanehalkına ek bir gelir getirmek amacıyla düşük ücretleri kabul etmesi geleneksel yapıdan kaynaklanmaktadır. Kadınların

eğitim imkanlarından da yeterince yararlanamamaları, mesleki becerilerinin eksikliği ve bir iş tecrubesine sahip olmamaları gibi faktörler, işverenler nezdinde kadınları ucuz ve geçici işçi olarak tanımlanmasına neden olmaktadır. Kadın iş hayatında kazanç elde etme amacıyla sigortasız çalışmayı kabul etmekte ve diğer hukuki haklarından da yeterince faydalanamamaktadır (Cömertler, 2003: 184).

Kadın emeğinden yararlanmak tarihin en eski dönemlerine kadar uzanmaktadır. Osmanlı döneminde kadının çalışma hayatına girmesine ilişkin yaşanan tartişmalar netice bulamamış, kadın yine ticaret hayatında kendisini göstermiştir. Kadın öncelikle sağlık ve eğitim sektöründe yerini almış sonraki süreçte ise savaşların artmasıyla birlikte iletişimin önem kazanmasıyla birlikte postane ve maliye gibi kurumlarda görev almıştır. 1915'te Anadolu'da fabrikalarda çalışan kadın sayısının yirmi bine ulaştığı görölmektedir (Alkan, 1981: 50).

Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde ise toplumsal, siyasal ve yasal açılardan meydana gelen gelişmeler kadının çalışma yaşamına girmesini olanaklı kılmıştır (İlkkaracan, 2003: 300). Eski Medeni Kanununun 159.maddesi gereğince kadının çalışması eşinin iznine tabiydi. Eşi kadının çalışmasını uygun bulmadığı takdirde kadın çalışamaz, iş hayatına katılamazdı. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin 1990 sayılı kararında söz konusu hüküm iptal edilmiş, anayasada yer alan eşitlik ilkesine aykırı bulunmuştur. İptal edilen madde hükmü kadının erkeğe bağlı olarak bir yaşam sürmesi ve gereken mesleki eğitimlerden yoksun kalmasına neden olmaktadır (Es, 2008: 192).

Ülkemizde kadın yoksulluğu hususunda istatistiki veriler bazı hususları aydınlatmaya yetmemektedir. Yapılan çalışmalar kadın istihdam durumuna ilişkin niteliksel araştırmalara dayanmaktadır. Buna göre kadınların daha çok tarımda faaliyet gösterdikleri görölmektedir. Kadınların tarım sektöründe yoğun olarak bulunmaları ekonomik açıdan iyileşme sağlamamıştır. Bunun ana nedeni ise kadınların ücretsiz aile işçisi konumunda bulunmalarıdır. Kırdaki bulunan kadın bir bakıma üretim aşamalarındaki şartlar gereği evin dışında, tarlalarda çalıştığı sürede üretim

sürecine aktif olarak katılmakta; fakat istatistiklere bakıldığı zaman ücretsiz aile işçisi sayılmaktadır (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2003: 31).

Buradan hareketle geleneksel ataerkil sistem ve bu sistemin yaratmış olduğu toplumun cinsiyet eşitsizliği ülkemizde kadının iş piyasasına girmesini büyük ölçüde etkilemekte ve sınırlandırmaktadır. Kadın hal ve koşulların zorunlu kılmasıyla bir şekilde iş yaşamına girmiş ancak tam olarak uyum sağlayamamıştır. İstihdam politikalarının erkek lehine artış göstermesi kadın açısından bir fayda sağlamamıştır. Burada temel neden zihniyet yapısının ataerkil aile yapısı ile şekillenmiş olmasıdır. Kadın bu durumda yasaların kendisine verdiği haklardan yeterince yararlanamamış ve hak ettiği geliri kazanamamaktadır. Bu nedenleri kümülatif olarak değerlendirdiğimizde kadının yoksulluğa toplum eliyle itildiği görülmektedir (Bircan, 2002: 123).

1.3.1.3. Kadının aile içerisindeki konumu

Kadın, aile ortamında geleneksel ataerkil aile yapısında eşitsizliğe uğramakta ve bazı haklardan yoksun bırakılmaktadır. Toplumsal beklentiler nispetinde kadının çocuklara bakmak ve aile içi işler üstlenmesi gerekmektedir. Kadının ikinci planda kalması ve kadına yeterince önem verilmemesi nedeniyle aile içinde kız çocuklarına da yeterince önem verilmez. Kız çocuklarının asli sorumlulukları arasında anneye yardım etmek ve ev işleri yer almaktadır. Oysa erkek çocukları eğitimlerine istedikleri gibi devam edebilir ve daha özgür bırakılmışlardır. Bu yaklaşım henüz çocuklukta başladığı için kız çocuklarının bu durumu kabullenmesi ve içselleştirmesi sağlanmaktadır. Çocukluktan başlayan bu süreç yetişkinlik döneminde de devam etmektedir. Kadınlık görevlerini eş zamanlı olarak yapmak durumunda olan kadın çalışmak istediğinde ailesinden onay beklemek durumunda bırakılmıştır. Çünkü çocuk bakımını üstlenmek oldukça zor ve meşakkatli bir süreçtir. Zamanını asli görevlerini yerine getirmek için harcayan kadın yeterince eğitim alamamaktadır. Kadın bir iş hayatına girse dahi yeterli mesleki bilgiye sahip olamadığı için sosyal güvencesi olmayan ve düşük ücretlerle istihdam edilecektir (Topgül, 2013: 292).

Geleneksel yapı, kadınların miras haklarından mahrum kalmalarına ve karar verici mercide olamamalarına neden olmaktadır. Kadınlar işveren tarafından sömürülmeye açık ve korunmasız bir halde çalışmak ve hayatlarını devam ettirmek zorunda kalmaktadır. İstihdam içinde bir yer edinseler dahi ev işlerinin ve çocuk bakımının zorluğu onları yönetim kademesinden uzaklaştıran temel etkenlerdir. Bu konuda destekleyici projeler/çalışmalar da yeterli değildir (Özdemir, 2009: 15).

Kadın yoksulluğu 1970’li yıllarda literatür çalışmalarında yer almıştır. Kadın bir dezavantajlı grup olarak ele alınmış, yoksulluğun boyutları yapılan çalışmalarda çeşitli değişkenler ışığında ele alınmıştır. Örneğin “yoksulluğun kadınlaşması” , “hane reisinin kadınlaşması” ve “yoksulların en yoksulu” gibi kavramlar yapılan çalışmalar ışığında türemiştir. Bu kavramlardan yola çıkılarak kadının neden yoksul olduğuna ilişkin nedenler ve kadının toplumsal cinsiyet eşitsizliğine uğramasının nedenleri üzerinde durulmuştur (Moghadam, 2005: 4).

1.3.1.4. Eğitim

Neden-sonuç ilişkisi bağlamında ele alındığında yoksulluk ve eğitimsizlik birbirinin hem nedeni hem de sonucudur. Yoksullukları yeterli eğitimi almalarına engel teşkil etmekte, eğitimsiz oldukları için de işgücüne katılım açısından zorluk yaşamaktadırlar. Yoksul olmaları dolayısıyla kadınlar iş hayatına sınırlı alanlarda katılabilmekte, kişisel gelişim ve mesleki eğitim konularında yetersiz kalmaktadır (Sen, 2004: 131).

Yoksulluk eğitim fırsatlarına ulaşmanın önündeki en büyük engellerden biridir. Yoksul kadınlar kendilerini geliştirebilecekleri kitap, gazete veya dergi dahi alıp okuyamayacak konumda olabilmektedir. Özellikle büyük illere gelip yerleşen kırsal kesimdeki vatandaşlar, parasızlık nedeniyle eğitim imkanına sahip olamamaktadır. Yine eğitimsiz kalan kadınların kaynaklara ulaşması da oldukça zordur. Dolayısıyla yoksulluk ve eğitimsizlik birbirini besleyen ve birbiriyle ilişkili iki kavramdır. Kültürel açıdan yetersiz kadınlar kendilerini ifade etmekte zorlanmakta ve kurumlarla olan iletişimleri zayıf kalmaktadır.

Günümüz toplumlarında eğitim durumu toplumsal birtakım meselelerin tespitinde etkili olduğundan eğitimsiz, yoksul kitle alt kademedeki toplumsal pozisyonlara itilmektedir. Kültürlü aileler yönünden ise durum tamamen farklıdır. Eğitimli aileler kültürel sermaye ileticisi olarak çocuklarına değer vermekte ve üst pozisyonlarda görev almaları için çalışmaktadır (Sennett, 2005: 191). Yoksul aileler çocuklarının eğitimleri ve okul masrafları için gereken materyalleri bile edinmekte zorlanırken kültürlü, eğitim seviyesi yüksek aileler her türlü harcamadan kaçınmadan eğitime ciddi yatırımlarda bulunmaktadır (Lang, 2007: 172-173; Anderson, 2007: 226-229).

1.3.1.5. Eşitsiz kaynak dağılımı

Kadın yoksulluğunun bir diğer nedeni ise eğitim, sağlık gibi kamunun sunduğu hizmetlere eşitsiz erişimdir. Kadın eski Medeni Kanun 119. maddesi uyarınca eşinin izni olmadan iş piyasasında görev alamazdı. Yine miras payı almadaki eşitsizlikler ve kız çocuklarının ataerkil yapıdan kaynaklı ortaöğretime devam etmesinin gereksiz görülmesi gibi nedenler eşitsiz kaynak dağılımına sadece birkaç örnektir. Kız çocuklarının okula devam etmemelerinin ana nedeni ailelerin yoksul olması ve bu nedenle okul masraflarını sadece erkek çocuk yönünden tasarruf etmeleri değil; daha da önemlisi kız çocuklarına yüklenen kardeş bakma sorumluluğudur. Çocuk, hasta, yaşlı bakımının kadına yüklenen bir görev olarak görülmesi nedeniyle kadınlar çocuk yaşlarda eğitimden yoksun kalmakta, ileri yaşlara geldiklerinde ise işgücüne katılım noktasında zorluklar yaşamaktadırlar. Bu durum da kadın yoksullaşmasına etki etmektedir (Bayat, 2015: 56-57).

UNPAC (2014)'te yazılan Eşitsiz Kaynak Dağılımı maddesinde Birleşmiş Milletlerin görüşüne göre kadınlar, işgücü piyasasına katılım oranı bakımından çalışanların 2/3'lük kısmını oluşturmasına rağmen dünya gelirin yalnızca %5 ve dünya taşınmaz mülkünün %1'inden daha az miktarına sahiptirler.

TÜİK'in 2006 verilerine göre ise ülkemizde yüz ve üzerinde işçi çalıştıran işyerlerinde toplam ücretli istihdamının yüzde yirmi dokuzunun istihdam edildiği belirtilmiştir. Bu durumda yüz ve daha fazla sayıda işçi

çalıştıran yerlerdeki istihdamın çok düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yüz ve/veya yüz elliden fazla kadın işçinin çalıştığı işyerleri açısından istihdam edilenlerin oranının çok düşük olduğu, ülkemizde sınırlı sayıda kadının bu imkandan faydalandığı görülmektedir.

Kadınlar açısından işyerlerinde çocuk bakım olanaklarının kısıtlı olması nedeniyle çocuklu kadınlar açısından bir fırsat eşitsizliği doğmaktadır. Bu nedenle çocuklu kadınlar işyerlerinde çalışma konusunda zorlanmaktadır. Yine çocuklarını kreşe veya anaokuluna göndermek durumunda kaldıklarından masrafları karşılama noktasında yetersiz kalmaktadırlar. Kadınların genellikle düşük ücretlerle çalıştığı göz önüne alındığında bu masrafın kadın tarafından karşılanmasının imkansızlığı sorunu ortaya çıkmaktadır. Toplumda çocuk bakımının genellikle anneler tarafından yerine getirilmesi gereken bir sorun olarak görüldüğünde ev halkına daha yüksek gelirin kadınlar tarafından getirilmesi beklenirken erkeklerin tercih edilmesi de cinsiyet ayrımcılığı hususunu gündeme getiren önemli bir noktadır (Sosyal İş Sendikası, 2010: 20-21).

1.3.1.6. Yasal düzenlemelerin yetersiz oluşu

Kamu tarafından sunulması gereken hizmetlerin yetersizliği kadınları iki noktada etkilemektedir. İlki devletin sunmadığı hizmeti kadınlar olanakları nispetinde üstlenmeye çalışırlar. Örneğin çocuk ve yaşlı bakımında devletin sunması gereken imkanların sunulmaması veya yetersiz olması dolayısıyla kadınlar çok düşük ücretlere veya ücretsiz olarak bu işi üstlenmektedirler. Bu durumda kadın başkaca ücretli bir işte çalışmamaktadır.

Altyapıda olan eksiklikler de karşılıksız kadın emeğini artırmaktadır. Örnek olarak su tesisatlarının bulunmaması, kadınlar tarafından uzak mesafelere gidip oradan su alınıp taşınmasına, çamurlu ve bozulmuş yolların evlere giren caddede biriken pisliği temizlemek amacıyla kadınların daha fazla temizlik işiyle uğraşmasına ve çamaşırların daha çok yıkanmasına yol açar. Konumuzla bağlantısı bulunan daha önemli olan yansıması ise, kaynaklara yeterli oranda ulaşamayanlar için kadınların ve kız çocuklarının sayısının fazla olmasıdır. Kadınların söz sahibi olma ile

ilgili sürece dahil olmaması ile kamusal hizmetlerden ve kaynaklardan payları eşit bölünememesinden dolayı aralarında doğrudan bir bağlantı görülmektedir. Yönetici pozisyonunda bulunan ve karar vermede yetkili kişilerin çoğunluğunu erkeklerin oluşturması, kaynakların temin edilmesi ve kamu politikalarının kadınlar aleyhine eşitsiz gelişmesine neden olur. Böylece cinsiyet farklılığını önleme amaçlı yenilikler yapılmadığı gibi, genel ve yerel bütçelerden kadınlarımızın erkeklere göre paylarının daha az olması; eğitim, sağlık, hukuksal, kültürel ve spor faaliyetlerine kadınların daha az ulaşabilmesi; sosyal güvenlik sistemlerinde kadınların daha az bulunması gibi durumlar söz konusudur (Ulutaş, 2009: 31).

Kadınların yasal haklarını iyileştirmeye yönelik olarak siyasi partilerin de programlarında kadın lehine politikalara yer verdiği görülmektedir. (Terkan, 2010: 134).

1.3.1.7. Sosyal dışlanma

Avrupa Birliği'nin (2015) yayınladığı rapor, sosyal dışlanma kavramının belirlenmesinde iyi bir örnektir: Bazı bireylerin toplumun sınırına itildiği ve yoksulluklarından dolayı tam olarak katılımını engelleyen bir süreç, veya ana yetkinliklerin eksikliği ve hayatın sonuna kadar öğrenme fırsatlarının bulunmaması ya da ayrımcılık niteliğinde ifade edilmektedir. Bu, iş, gelir ve eğitim olanaklarının yanı sıra sosyal ve toplumsal ağlar ve faaliyetlerden uzaklaştırır. İktidar ve karar organlarına az erişimi vardır ve bu nedenle çoğu kez güçsüz olup ve gündelik hayatlarını etkileyen kararlar üzerinde kontrol sahibi olamazlar (AB Raporu, 2015: 56).

Kadın ve erkek ayrımı ve sosyal dışlanma arasındaki bağlantıya bakıldığında Türkiye'deki işgücünde kadınların istihdamdan çalışanlarınsa ücretten, uzun vadeli/devamlı işlerden ve yüksek mevkili işlerden dışlandıkları görülür.

Yeni dünya düzeniyle hizmet sektörünün ön plana çıkması ile tarımdan hizmet sektörüne doğru bir akış söz konusu olmuştur. Bu da daha önce tarım sektöründe çalışan kadınların, hizmet sektöründe kayıt dışı olarak çalışmasına yol açmıştır. Küreselleşme sonucu görülen bu değişim ülkemizin sosyal dışlanma sorunlarından.

Piyasadaki iş gruplarının “kadın işi” ve “erkek işi” şeklinde ayrımı toplumda kabul gördüğünden, kadınlar yalnızca bilinen kadın mesleklerinde istihdam edilmekte, mevkisi ve ücreti düşük işleri yapmaktadırlar. Ayrıca rekabet koşullarının artmasıyla emek ağırlıklı iş kollarında; gıda, tekstil ve tütün gibi sanayilerde istihdam edilen kadınlar profesyonel sayılan ve teknik bilgi isteyen işlerde çok nadir istihdam imkanı bulabilmektedirler (Bölükbaşı, 2009: 97-98).

UNPAC’ta sosyal dışlanma ilkesi çerçevesinde yoksulluk birçok yönü ile sosyal dışlanmayı etkilemektedir. Kadınlar yoksul oldukları için sosyal ortamlarda bulunmak istemezler, sosyal, siyasal ve toplumsal herhangi bir projede yer almak istemezler. Buna ilave olarak yoksul kadınlar açısından yoksulluk, sosyal dışlanma eğilimini güçlendirmektedir. Bu durum kadınların özgüveni üzerinde de birtakım olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Yoksul kadınlar toplumun dışlanan bireyleri olarak geleceğe dair plan çizemez, özgüvenleri olmadığı için de herhangi bir girişimde bulunamazlar (Legislative Council Secretariat, 2007: 4).

Günümüzde söz konusu dışlanma ve kabul edilememe durumu olanaksız görünmesine rağmen yine de fark edilir biçimde azalma yaşanmıştır. Bunun temelinde de feminist bazı hareketlerin etkisi yatmaktadır. Buna örnek olarak 19.yüzyıl başlarında İngiltere’de “kocasının himayesi altındaki” hiçbir kadını hukuk korumamış, kadına herhangi bir yasal hak bahşedilmemiştir. Kadın evlendikten sonra malvarlığı değerlerini kocasına devretmek durumunda kalmakta, boşanma sırasında dahi kendi mal varlığından bir hak talep edememekteydi. Bu noktada kadının sahibi evlenene kadar ailenin reisi olan babası, evlilik sonrası eşidir (Fidan, 2016: 35).

1.3.1.8. Gönüllü sosyal yardımların yetersizliği

Toplumun ekonomik ve sosyal yönden geri kalmış yoksul kesiminin iyileştirilmesi için bir ülkenin tamamen gelişmesi ve kalkınma durumu olamayacağından, sosyal yardımların bir kaldıraç gibi hem bireysel hem de sosyal açıdan sürdürülebilir olması önemlidir. (Yaşar ve Açıkgöz, 2011: 409). Çoğu ülkede ekonomik ve sosyal politikalara bakarak oluşturulan

sosyal yardım uygulamalarının, yoksullukla mücadelede ya da yoksulluğun kontrol edilmesinde önemli etkileri görülmektedir. (Alcock, 1997: 9).

Birilerinin vasıtasıyla yoksullara yapılan yardımların büyük bir çoğunluğu bilinçsizlik, ciddiyetsizlik ve örgütlenmenin yetersiz olması sebebiyle heba olmaktadır. Bu durum da acil yardım ihtiyacı olan kimselerin mağdur olmasına sebep olmaktadır (Yaşar ve Açıkgöz, 2011: 407).

Sosyal yardım düzenlemeleri, devletin bir vatandaşı olmasından ileri gelen, hak temelli ve devletin üstlenmesi gereken zorunlu bir görev olarak algılanamamıştır. Sosyal yardımların yoksulluk karşısında bir tedbir olarak sürdürülürken oluşan sorunlara uygun olan bir çözüm aranmaksızın, her durum ve koşulda devam ettirilmesi, yoksulluk halinin daha da artarak devam etmesine ve kıt kaynaklarının da verimsiz kullanılması sonucunu doğuracaktır. (Güneş, 2012: 179).

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Kadın Yoksulluğu İle İlgili Literatür

Türkiye’deki kadın yoksulluğu ile ilgili literatür incelendiğinde bu konuda pek çok çalışmanın gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir. Bu tezde alıntısı yapılan çalışmalar; kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin kadın yoksulluğuna etkilerinin değerlendirilmesi; kalkınma yardımlarının kadın yoksulluğu ile mücadelede bir strateji olarak değerlendirilmesi; kadın yoksulluğunu etkileyen nedenlerin tespit edilmesi; kaynakların hane içerisindeki dağılımının kadın yoksulluğuna etkileri; kadın yoksulluğu ve enformel istihdam ilişkisi ve kadın yoksulluğu ile mücadelede mikro kredilerin rolü konuları etrafında gruplanmaktadır. Bu çalışmalar, aşağıda özetlenmişlerdir.

Emir (2009), “Van İli Edremit Merkez Sağlık Ocağı Bölgesinde Kadınların Toplumsal Cinsiyeti Nasıl Yaşadığı ve Bu Durumun Kadın Yoksulluğuna Etkisinin Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında, kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığını gözler önüne sermek ve bunun yoksulluğa olan etkilerini ortaya koymak istemiştir. Araştırmasında anket usulü bir analiz çalışması yapmıştır. 11 köy ve 2633 kadın araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Edremit Sağlık Ocağı’nda yapılan araştırma neticesinde %48,6’sının okuryazar olmadığı, %59.6’sının ise yeşil kart sahibi olduğu %49.0’unun kendini mutlu hissetmediği, %14.1’inin eşlerinin ve aile büyüklerinin izinlerini almadan çarşıya gidemedikleri, %33.7’sinin ailesinin düzenli geliri olmadığı araştırmalarda belirlenmiştir. Araştırma kapsamında olan kadınların büyük bir kesiminin ev kadını ve eğitimsiz olmaları dolayısıyla dezavantajlı bir grup olarak ele alınmış ve bu durumun yoksulluk düzeyini derinleştirdiği tespit edilmiştir. Yeterli eğitimi alamayan düşük gelirli kadınların aile içinde kadın olmaları dolayısıyla eşlerinin ve aile büyüklerinin izni olmadan dışarıya çıkamamaları durumu bu kadınların

iş piyasalarına katılım açısından bir engel yaratmakta ve yoksulluk düzeyini artırmaktadır.

Yusufoğlu (2010), “Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Örneği” adlı çalışmasında, kadın yoksulluğunu tetikleyen nedenler üzerinde durmuş, çeşitli değişkenler ışığında yoksul kadınların durumunu araştırmıştır. Araştırmanın evreni Elazığ kent merkezinde yer alan 33 mahallede yaşayan yoksul kadınlardır. Bu araştırmada belirli bir örneklem grubu oluşturmak üzere 2007 senesinden başlayarak faaliyete geçirdiği Mamuret’ul Aziz Vakfi’nin “Yoksulluk Haritası Projesi”nin veri tabanında bulunan ad ve adres bilgilerinden faydalanarak 100 adet yoksul kadın belirlenmiştir.

Araştırmanın neticesinde kadınların yoksulluğuna neden olan etmenlerin; ev halkının kız çocuklarına yönelik taraf tutma, yeterli eğitim imkanlarının sağlanamaması, erken yaşta evlilikler, kadınların eşler tarafından terk edilmesi, fiziksel ve psikolojik şiddet, dışlanma gibi nedenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine kadınların sigortasız çalışmak durumunda kalmalarından dolayı sağlık hizmetleri gibi sosyal yardımlardan yararlanamamaları, ücret, kıdem ve ihbar tazminatı alamadan işten çıkartılmaları, uzun ve ağır koşullarda çalıştıkları için ciddi sağlık problemleri yaşamaları da kadınların yoksulluğunu derinleştiren diğer hususlardır.

Korkut (2010), “Japonya’nın Resmi Yardım Kurumu (ODA)’nın Türkiye’de Uyguladığı Kalkınma Yardımlarının Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Bir Strateji Olarak Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında, Adıyaman ve Ankara Doğanstepe ilçesinde toplum merkezleri kurmak isteyen kuruluşlara Japonya Hükümeti onarma ve gerekli olan eşya desteği sunarak kadınların temel ihtiyaçlarına yardım etmek istemiştir. Araştırma nitel analizli olup katılımcılara mülakat tekniği ile sorular sorulmuştur. Araştırmanın neticesinde kadınların evde hanehalkına bakım hizmetleri sunuyor olmasının kadınlar nezdinde bir sorun teşkil etmediği görülmüştür. Ancak hanehalkının bütçesi yetmediği takdirde kadınların para kazanmak

için ek işler yapmak durumunda kaldıklarını bunun da yoksulluğu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaların sonucuna göre bakım faaliyetlerinin, kadınlar tarafından bir engel teşkil etmediği görülmüştür fakat hane gelirleri sınırlı olunca, yaşlıların ve çocukların bakımlarını gerektiren görevler verildiği, alışveriş gibi ticari olan etkinliklerde bulduklarında ve terzi gibi başka yapmaları gereken ev işleri olduğundan kadınlar, yoksulluğun daha ağır şekliyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Katılım sağlayan kişilerce, kendilerine iş imkanı sağlamak için özellikle kişisel yeteneğin önemini vurgulanmıştır. Ancak çoğu kişi kendisinin gelecekte yapacakları işle ilgili olarak belirli bir fikirleri bulunmadığından, ilerideki zamanda yani yaşlılık evreleriyle ilgili fikirlerini tam olarak dile getiremedikleri, gelecek zamanlara ait bir birikimde bulunmadıkları görülmüştür.

Batur (2011), “Nevşehir’de Kadın Yoksulluğu”, adlı çalışmasında, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV)’ndan aynı ve nakdi yardım alan toplam kişilerin %5’i seçilerek 175 kişi örneklem grubunu oluşturmuştur. Kadınların erkeklere kıyasla niçin daha yoksul olduğunu, kadın ve erkeğin yoksulluğu yaşayış biçimlerinin benzerliklerini ve farklılıklarını toplumsal cinsiyet açısından nedensellik ilişkisi bağlamında açıklamıştır.

Araştırma sonucuna göre kadınların erkek odaklı olarak yoksulluğu algıladıkları saptanmıştır. Erkeğin himayesinde yaşayıp, varıllığı ve yoksulluğu erkeğe bağlayan kadın sayısı Nevşehir şehir merkezinde oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. Eve gelir getirecek kişinin erkek olması algısı, erkeğin varıllıktan ya da yoksulluktan sorumlu tutulması sonucunu doğurmuştur. Kadın emeğinin ataerkil yapı gereği küçümsenip, önemsiz olarak görüldüğü algısı kadın emeğini kadın gözünde bile değersizleştirmektedir. Eşinin ve babasının otoritesine bağlı kalmayıp, düşük ücret ile çalışan kadınların ise kendilerini güvende hissedip, aile içi ilişkilerinde söz sahibi olabildikleri görülmüştür.

Kabakçı (2012), “Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü Ve Eskişehir Uygulaması”, adlı çalışmasında, mikro krediyi kullanan kadınları ele almış olup, mikro kredi uygulamasının kadınların hayatlarında ne ölçüde farklılık yarattığını araştırmaktadır. Eskişehir’de yapılan “Türkiye Grameen Mikro kredi Programı”ndan kredi kullanan kadınlar üzerine nitel olarak yapılan çalışmadaki bilgilere dayanmaktadır. Araştırma neticesinde mikro kredi kullanmanın yoksul olmaktan kurtulma noktasında kadınların hayatlarına ciddi bir katkısı olmadığı görülmüştür. Buna göre kadınlara sağlanan sermayenin yoksulluktan kurtulma açısından farklı değişkenlere bağlı olarak özellik arz edeceğini, başka bir deyişle üretilen ürünler, yaratıcı ve yenilikçi düşünceler, girişimcilik özelliği, rekabet edebilirlik ve ulaşılan müşteri sayısı gibi değişkenler nispetinde farklılık yaratacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Gökmen (2013), “Kaynakların Hane İçerisindeki Dağılımı Açısından Kadın Yoksulluğu: Mardin Muğla Örneği” çalışmasında, Mardin ve Muğla merkez ilçelerinde yaşamlarını sürdüren gelir düzeyleri, etnik kökenleri ve sosyo-kültürel değerleri farklılık arz eden 408 hanede her iki eşe de anket uygulanmak suretiyle kadın yoksulluğunu cinsiyet eşitliği açısından değerlendirmektedir. Söz konusu araştırma bu kapsamda yapılan ilk alan araştırması olup özgün bir perspektifte ele alınmıştır. Araştırmanın neticesinde her iki ilde yaşayan kadınların hanehalkı tarafından kısıtlanması, çalışmalarına izin verilmemesi, mirastan pay alamamaları gibi nedenlerden dolayı yoksulluğa itilmektedir. Yapılan araştırma neticesinde Mardin ilinde hane içi eşitsizliklerin Muğla iline kıyasla daha fazla olduğu görülmüştür. Çalışmada Muğla ilinde yaşayan kadınların eğitim düzeylerinin ve işgücü piyasasına katılım oranının yüksek olduğu ve daha eğitilmiş oldukları görülmektedir. Bunun temel nedeninin ise Mardin ilindeki kadınların eşlerinden izin almadan karar verememeleri ve daha az özgür olmaları dolayısıyla eğitim ve iş hayatına ilişkin faaliyetlerde bulunamamaları olduğu saptanmıştır.

Alpaslan (2015), “Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü: Niğde Örneği” araştırmasında, mikro kredi sistemi kullanan

kadınların yoksulluk boyutunu incelemiştir. Araştırma mikro kredi sisteminden yararlanan kadınların sosyal ve ekonomik açılardan hangi ölçüde etkilendiklerini ve sistemin kadınlar üzerinde bir yarar sağlayıp sağlamadığının tespitine ilişkindir. Bu araştırma 110 mikro kredi sistem kullanıcısı kadın üzerinde anket formu uygulamasıyla gerçekleştirilmiştir. Kadınlar kredi uygulamasından son derece memnun olduklarını belirtmişler ve mikro kredinin ekonomik ve sosyal açılardan birçok faydalar sunduğu kanaatine varmışlardır. Ancak verilen kredi miktarının yeterli düzeyde olmaması ve pazar ihtiyacı nedeniyle ciddi sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Aslan (2015), “Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikro Kredinin Rolü: Erzurum Üzerine Bir Alan Araştırması” başlıklı çalışmasında, kadınların mikro kredi kullanmadan önceki ve sonraki halleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Erzurum ilinde Türkiye Grameen Mikro finans Programı (TGMP) çerçevesinde yapılan anket uygulaması neticesinde mikro kredilerin kadınların gelir seviyesini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sermayesi olmadığı için iş piyasalarına girmekte zorlanan kadınların mikro kredi vasıtasıyla ekonomik hayata daha kolay entegre olduklarını göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca özgüvenleri düşük kadınların para kazanmaya başladıktan sonra daha özgüvenli oldukları da tespit edilmiştir.

Bayat (2015), “Kadın Yoksulluğu Enformel İstihdam İlişkisi: Uygulamalı Bir Araştırma” çalışmasında, enformel istihdama dahil olan yoksul kesim kadınların enformel istihdam çalışma koşulları ve enformel istihdamın ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik yaşantıları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma Ankara ilinde enformel istihdamda bulunan kadınlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Mülakat tekniği çerçevesinde yürütülen çalışmada, görüşleri alınan kadınların çoğunun aile bütçesine ve çocukların okul hayatına katkı sunmak için çalıştıkları ancak bunun ilk tercihleri olmadığını ve enformel istihdama yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca enformel istihdama yönelen kadınlar gelecekte duydukları kaygıyı

ifade etmiş ve çocuklarının devlet kapısında çalışmalarını istediklerini belirtmişlerdir.

Kuyu (2017), “Kadın yoksulluğunun önlenmesinde mikro kredi projesinin etkisi - Muğla İli Örneği” adlı çalışmasında, Muğla’da yürütülmekte olan mikro kredi projesiyle, Muğla’da bu mikro krediyi alan kadınlar üzerinde yoksulluğu azaltıcı etkisinin olup olmadığı amaçlanmıştır. Çalışmadaki veriler, Muğla ili Türkiye Grameen Mikro kredi Programı (TGMP) şubelerinden mikro krediyi alan 162 kadın ile yüz yüze anket uygulaması yapılarak tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, mikro kredi aldıktan sonra kadınlar kendileri para kazanma şansı yakalamışlardır ancak yapılan görüşmeler neticesinde aile gelirlerinin çok fazla miktarda artış göstermediği saptanmıştır. Ayrıca, kadınlar çalışarak para kazanmaya başlamış olsalar dahi kayıt dışı olarak istihdam etmektedirler ve çoğunluğu talep edilen iş sahalarından ziyade herkesin yapabilecekleri işleri yapmış oldukları için, üretip ve satışa sundukları ürünler bazen rağbet görmeyip, gelir getirememektedir. Bundan dolayı, gerek mikro kredi programı yürütenlerin gerekse devletin, bu konuyla ilgili çalışmaları yaparak, mikro kredi faaliyetlerinin daha fazla gelir getiren, kadınları formal sektöre kazandırıcı ve sürdürülebilir olması hususunda desteklemesi sonucuna ulaşmıştır.

2.2. Kırklareli’nde Yoksulluk ve Kadınlar

Bu tez çalışmasının araştırma kısmı tasarlanırken, araştırmanın evreni olarak; Kırklareli’nde yaşayan yoksulluk sınırının altında bulunan kadınlar belirlenmiştir. Bu kapsamda, İncedal (2013) tarafından hazırlanan uzmanlık tezinde kullanılmış olan ve bu çalışmada da kullanılan 5’li Likert tipi bir ölçek ile, Kırklareli ilinde yaşayan 450 kadından veri toplanmıştır. Ancak, elde edilen verilerin istatistiksel olarak analiz edilmelerinden sonra; bu verinin elde edildiği kitlenin, homojen bir biçimde yoksulluk sınırının altında bulunan kadınlardan oluşmadığı; esasen, yoksulluk sınırının üstünde bulunan kadınları içerdiği de anlaşılmıştır. Bu nedenle, araştırma evreni, Kırklareli iline bağlı Yayla Mahallesi’nde yaşamakta olan Roman kadınlar olarak yeniden belirlenmiştir. Araştırmanın evreni olarak Roman

kadınlarının belirlenmesinin nedeni; Roman vatandaşların ve de özelinde kadınların, düşük sosyo-ekonomik statüye sahip olduklarının gözlemlenmesidir. İncedal (2013)'ın daha önce bahsedilen ölçeği kullanılarak, 125 Roman kadından veri toplanmıştır.

Türk aile yapısının ata-erkil olduğu dikkate alındığında; genel olarak Türk toplumunda kadın yoksulluğunun, erkek yoksulluğundan bir kademe düşük öneme sahip olduğu ifade edilebilir. Emek arzında ve istihdam piyasalarında cinsiyet eşitsizliğinin varlığının ve sosyal yaşamda kadının evinin gönüllü bir hizmetçisi olarak kabul edilmesinin bir sonucu olarak; erkeklerin bir işte çalışıyor olmamaları durumunda, ailenin temel geçim kaynağı ortadan kalkmakta ve erkeğin yanı sıra; ekonomik ve sosyal olarak ona bağımlı olan diğer aile bireyleri ve sonuçta bir bütün olarak aile yoksullaşmaktadır. Bu nedenle, ataerkil Türk toplumunda erkeğin yoksullaşması, kadının da yoksullaşmasına yol açmaktadır.

Roman aile yapısı ise anaerkil bir görünüm sergilemektedir (Önen, 2011: 473). Bu anaerkil yapıda kadın aile yaşamında olduğu kadar, aile dışı (iş ve diğer sosyal alanlar gibi) alanlarda da aktif ve egemendir. Evin reisi statüsünde olan Roman kadın, ailesini ekonomik ve sosyal yaşamda temsil etmektedir. Bu bağlamda Roman kadının yoksullaşması, Roman ailelerin de yoksullaşmaları sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu bakımdan Roman ailesinde kadının yoksullaşması ile geleneksel Türk ailesinde kadının yoksullaşması arasında anlam ve kapsam açısından bir tür zıtlık bulunmaktadır. Ataerkil Türk toplumunda aile içinde kadının yoksullaşmasının olumsuz sonuçlar doğurucu etkileri, erkeğin gelir getirme ve ailenin geçimini sağlama sıfatına sahip olmasının etkileri ile bir nevi giderilebilmekte ve böylece kadın yoksulluğundan aile yoksulluğuna giden süreç, erkeğin çabalarıyla iyileştirilebilmektedir. Oysa Roman ailelerde evin geçiminden en az erkek kadar sorumlu olan kadının yoksullaşması, geleneksel Türk aileleri ile kıyaslandığında, aile yoksulluğunun ortaya çıkmasına daha fazla yol açmaktadır. Roman kadınının yoksullaşması, salt onunla ilgili bir mesele olmakla kalmayıp, Roman ailesinin de yoksullaşması sürecini beraberinde getirmektedir.

Kırklareli ili sınırları içinde ayrılmış pek çok sayıda Roman birey yaşamaktadır. Merkez ilçede yaşayan Roman nüfusu 10 bin civarındadır. Dolayısıyla toplam nüfusun %13'ünü Romanlar oluşturmaktadır. Romanların büyük bir kesimi Kırklareli merkezindeki Yayla mahallesinde yaşamakta olup bu mahalle yaklaşık 1500 kişilik ayrılmış bir Roman topluluğuna ev sahipliği yapmaktadır. (Piirainen, 2016: 12)

Kırklareli ilinde yaşamakta olan Roman bireylerin düşük sosyo-ekonomik statüde oldukları gözlemlenmektedir. Özellikle Roman kadınları Kırklareli'nde güvencesiz ve mevsimlik işlerde çalışarak aile ekonomilerine katkıda bulunmaktadır. Romanlara özgü olan ana-erkek aile yapısında, Roman kadını ailesinin refah düzeyini yükseltmeye çaba göstermektedir. Kırklareli'nde pek çok Roman bireyin yaşaması ve anaerkek Roman aile yapısında Roman kadınının emek piyasalarında üstlendiği rolün niteliği; Kırklareli ilindeki kadın yoksulluğuna değişik bir boyut getirmektedir. Türkiye'de Roman vatandaşların yaşamadığı pek çok ilde kadın yoksulluğu aile yoksulluğunu beraberinde getiren bir faktör olarak ortaya çıkmazken; bu durum Kırklareli'nde tersine işlemektedir. Çok sayıda Roman vatandaşın yaşadığı Kırklareli'nde Roman kadınlarının yoksullaşmaları (yukarıda nedenleri belirtildiği üzere) aile yoksullaşmasını da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle Kırklareli ölçeğinde kadının yoksullaşmasının ve kadın yoksulluğunun, salt kadına özgü bir sorun olmaktan çıkıp; aile yoksulluğu ile birlikte düşünülmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu da Kırklareli ölçeğinde kadın yoksulluğu konusunun ve kadın yoksulluğu ile ilgili olarak gerçekleştirilen araştırmaların önemini artırmaktadır.

Bu tez çalışması Kırklareli ilinde kadın yoksulluğu üzerine gerçekleştirilmiş olup; Kırklareli ilinde yaşayan Roman kadınların neden yoksul olduklarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın bu amacının gerçekleştirilmesi ile Roman kadınların yoksulluk profilleri elde edilmiş olup; Roman kadınlarının ve ailelerinin daha iyi sosyo-ekonomik statülere nasıl sahip olabilecekleri konusu tartışılmaktadır.

Türkiye’de ikamet eden Romanlar, sosyo-kültürel bir grup olarak 1920-1930’lu yıllarda Yunanistan’dan Türkiye’ye mübadele yoluyla gelen bir gruptur. Romanların geçmişinin Hindistan’a kadar vardığı bilinmekte olup yaşam tarzlarını koruyan, kültürel değerlerine sadık kalan bir sosyo-kültürel grup olarak ülkemizde birçok fırsattan yararlanamamaktadırlar. Romanların yoğun olarak yaşadıkları yer Trakya ve Marmara bölgesindeki yerleşim yerleridir. Başta Edirne ve Kırklareli olmak üzere bunu İzmir, Bursa, Eskişehir, Muğla ve Ankara gibi kentler izlemektedir (Ünal, 2012: 618).

Romanlar, genellikle şehirlerin ve kasabaların belirli bölümlerinde yaşamaktadırlar. Kırklareli’nde de aynı durum söz konusudur. Yayla mahallesi Kırklareli’nde Romanların sıklıkla yaşamlarını sürdürmeye çalıştığı şehrin en bakımsız yerlerinden biridir. Evlerin çoğunda tapu bulunmamaktadır. Çoğu aile elektrik ve su borcunu ödeyememekte, mum ışığında hayatlarını devam ettirmek durumunda kalmaktadırlar. Aileler çoğunlukla çok çocuklu yani kalabalıktır ve tek göz odada yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar.

Romanlar aile içi ilişkilerinde sevgi ve saygının var olduğunu belirtmeler de geçmişinde mutsuz bir çocukluk dönemi geçirdiği, küçük yaşta çalışmak zorunda olan ve şiddet ortamına maruz kalan kişiler oldukları saptanmıştır. (Baransel, 2016: 47).

Anne ve babası ayrılmış, anne veya babasını küçük yaşlarda kaybedip kardeşleri ile beraber hayat mücadelesi veren; anne ve babası sağ olanların da iş sahibi olma ve düzenli gelir getiren işlerde çalışma imkanlarının olmayışı, ekonomik güçlükler yaşamaları onları içinde buldukları hayattan daha iyi bir hayat standardına kavuşabilmek için çıkış yolu olarak evlenmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Küçük yaşta evlenip anne olup eğitim sürecine katılamamışlar veya eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmışlardır. Bu durumun nedenleri ise ailenin gelir düzeyinin yetersiz olması, erken yaşta evlenmek ya da iş hayatına katılmak durumunda olmaları, çevrelerinde okuyanların sayısının çok az oluşudur. (Baransel, 2016: 44).

Türkiye'deki kültürel kimliklerden birisi olarak tanımlanabilen Romanlar, toplum tarafından dışlandıklarının farkına vararak karşı çıkma yerine birbirleriyle birlik içindedirler ve kendilerine has yaşam biçimlerini sürdürmektedirler. Ayrıca kendine özgü yaşam biçimlerinden ve oluşturmuş oldukları geleneklerinden kopmamak için çabalarlar. Bu durumun çocuklarının eğitim sürecine de benzer şekilde yansıdığını söyleyebiliriz. Çocukları, okulda derslerine odaklanıp, başarılarını artırmaktan ziyade buldukları ortama tutunabilme durumu içindedirler. Başarısızlığı düşündüklerinde veya başaramamış olduklarında mücadele vermek yerine kolayı tercih ederek eğitim sürecini sonlandırmayı istemektedirler (Genç ve öte., 2015: 80).

Roman olmaktan kaynaklı çevre baskısı ve damgalanma çoğu kişinin yaşamlarında olumsuz bir etki bırakmaktadır (Genç ve öte., 2015: 81). Devletin kendilerine sunduğu hizmet ve haklardan faydalanma hususunda birtakım zorluklar yaşayan Romanlar mekânsal ayrışmaya da maruz kalmaktadır. Mekansal ayrışma sosyal olarak dışlanmanın başlangıç noktası olup mekânsal dalgalanmanın da nedenidir. Romanlar damgalanan mekanlarda ikamet ettikleri için birçok alana erişim alanları da kısıtlanmıştır. Bu bağlamda toplumun riskli gördüğü bölgelerde ikamet ediyor olmaları nedeniyle bir süre sonra o mekândan kopmak da zorlaşmaktadır. Bu durumda mekân sosyal dışlanmanın belirleyicisi olmaktadır (Akkan ve öte., 2011: 24).

Bir diğer önemli husus ise damgalanan mekanların dayanışma, yardımlaşma alanı olmaktan çıkmasıdır. Wacquant'a göre damgalanan mekanlarda, Romanlar diğer komşuları ile hareket etmekten çok biran önce o mahalleden kopmak ve ailesi için daha güvenli gördüğü mekanlara kendi alt kültüründen kopma pahasına yerleşmeyi tercih etmektedir (Akkan ve öte., 2011: 24-25).

Roman aile hayatında reis kadındır. Özellikle yoksulluk ve şiddetten dolayı boşanma oranlarında artış yaşanması da kadının ev geçindiren sıfatını almasında rol oynamıştır. Roman mahallelerinde suç işleme oranı yüksek

olduğundan erkekler hapse girmekte ve kadın evi tek başına geçindirmek durumunda kalmış hatta birçok işte eş zamanlı olarak çalışma hayatına katılmıştır. Dilencilik yapma oranı düşük olup çoğunlukla kağıt toplayıcılığı, hasta bakıcılığı, balyacılık, ev temizliği, çocuk bakıcılığı, mevsimsel olarak tarımda çalışma, seyyar satıcılık gibi benzeri çalışma alanları bulunmaktadır. Kimi Roman kadınlar da parça başına iş yaparak veya temizlik işine benzer geçici işlerde çalışabilmektedirler (Önen, 2011: 473).

Kadının ev reisi statüsünde olması kadını daha güçlü kılmamakta ve yoksulluğun kadınlaşması kavramıyla örtüşmektedir (Önen, 2011: 474). İstihdam piyasalarında Romanların sahip oldukları işlerin onlara düzenli bir gelir imkanı sunamaması ve güvencesiz işlerde çalışmaları nedeniyle kadınların yoksulluk sorunuyla boğuşması problemi doğmaktadır. İşsizliğin temel sorun olduğu günümüzde Romanlar her ne kadar istihdam piyasalarında yer alsalar da güvencesiz ve mevsimlik işlerde çalışmaları nedeniyle yoksulluğun başka türü olan çalışan yoksulluğu ile karşılaşmaktadırlar (Akkan ve öte., 2011: 49).

Neo-liberal politikaların eşitsizliği artırdığı bu süreçte Romanlar kendilerine bir yer bulamamakta ve bilinmezliğe doğru sürüklenmektedirler (İncirlioğlu, 2007: 57). Romanların kendine özgü mahallelerinde yaşamaları; mekânsal olarak soyutlanmaları, geçici ve sürekliliği olmayan işlerde çalışmaları nedeniyle ekonomik sistemden dışlanmaları, bunun yanı sıra okullarda çocukların gördüğü ayrımcılık neticesinde eğitimden de soyutlanmaları, karşılaştığı ayrımcılıklardan en önemli başlıklardır (Taylan ve Barış, 2015: 25). Yetersiz eğitim almaları, ilerleyen dönemlerde istihdam piyasalarında kendilerine yeterli kazancı sağlayacak işleri bulamamalarına neden olmaktadır. Bu bakımdan Romanlar yoksulluktan kurtulabilmek için mücadele edebilecek güçte olmadıklarından yoksulluk çemberini kırmaları oldukça zor bir ihtimaldir. Bunun yanı sıra şiddet eğilimin fazlalığı nedeniyle suç işleme oranının fazlalığı kadınların tek başına çalışarak para kazanmalarına sebep olmaktadır. Kadının ev reisliği durumu da kadını güçlendirmemekte ancak yoksullaştırmaktadır (Önen, 2011: 479).

Devletin Roman vatandaşları için toplumdaki dışlanmalarına neden olan risk unsurlarını tespit etmesi gerekmekte ve acil çözüm yöntemleri bulunmalıdır. Romanlar içinde yaşadıkları toplumla bütünleşik bir yaşam sürmeleri; sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan ihtiyaçlarının karşılanması açısından birtakım iyileştirici düzenlemeler yapılmalıdır. Özellikle eğitim hususunda normal bir vatandaşla eşit statüde aynı okullarda eğitim alınması son derece önemlidir. Toplumun genel kültür seviyesini yükseltilmesi Roman vatandaşlarına olan bakış açısının düzeltilmesi gerekmektedir. Ayrıca Romanların kamusal hizmetlerden yararlanması hususunda fırsat eşitliği hususu gözetilmelidir (Genç ve öte., 2015: 81).

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma verileri, “Kadın Yoksulluğu ve Yoksulluğun Kadınlaşması: Kırklareli İlinde Bir Alan Araştırması” başlıklı çalışma kapsamında bireylerle yüz yüze (kişisel) görüşme sağlanarak anket formu doldurulmuş, bireylerin görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın veri toplama aracı olarak ise kapalı uçlu soruların bulunduğu anket formundan yararlanılmıştır. Araştırmada kullanılan yüz yüze anket yönteminin tercih edilme sebebi ise anketin dönüş oranının diğerlerine göre yüksek olması ve daha çok soru yöneltebilmeye olanak vermesidir. Yapılan anketlerin değerlendirilme işleminde, paket programı olarak SPSS kullanılmıştır.

2.3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Kırklareli ili merkez ilçesinde yoksulluk sınırının altında bulunan kadınlar araştırma evrenini oluşturmaktadır. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine bakıldığı zaman, Kırklareli ilinde merkezde 2016 yılı itibariyle; 37.759 erkek ve 37.227 kadın yaşamaktadır, burada yaşayan kişilerin %9,4’ünü Kırklareli ilindeki medyan gelirin %50’sinden daha düşük olanların oluşturduğu görülür (TÜİK, 2016). Buradan yola çıkarak Kırklareli ili kent merkezinde yaşamlarını sürdüren kadınlardan 3.499’unun araştırmanın evrenini oluşturduğu belirlenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonrası, %95 güven düzeyi ve %8 güven aralığı ölçütlerinde 146 kişinin evreni temsil ettiği bulunmuştur (<http://www.raosoft.com/samplesize.html>).

Katılım sağlayan kişilere öncelikle anketin öneminden bahsedilerek verilen bilgilerin gizli kalacağı konusunda anketi cevaplayan kişilere garanti verilmiş ve katılım sağlayan kişilerin anketi yanıtlaması sağlanmaya çalışılmıştır. Toplamda 146 kişi ile görüşme sağlanmış olmasına rağmen 21 katılımcının farklı nedenler belirtip anketi doldurmak istememiş veya anketi tam olarak doldurmamıştır. Dolayısıyla da araştırmada kullanılan yüz yüze ankette 125 katılımcının sonuçları değerlendirilmiştir.

2.3.2. Araştırmanın Önemi

Küreselleşmeyle birlikte üretimin yapısında, teknolojik zenginlikte artış olmasına rağmen, yoksulluk günümüzde önemli sorunlardan biri halindedir. Yoksullukla mücadelede öncelikle az gelişmiş olan ülkelerin gündemlerini meşgul etmeye ve yine az gelişmiş ülkeler için ciddi bir sorun olma eğilimini sürdürmektedir. Yoksulluk, gerçekte ülkelerin az gelişmişliğinden kaynaklanan önemli bir sorundur, buna bağlı olarak, gelişmiş olsa bile birçok ülkenin en önemli sorunlarından biridir. 1980’li yıllar sonrası büyük oranda artan yoksulluk, Avrupa’da toplumsal ve ekonomik birlikteliğe dahi etki eder hale gelmiştir.

Yoksulluğun önemli alt dallarından biri olan ve küresel anlamda da önemli bir yer tutan başlıklardan biri de “kadın yoksulluğu” olmaktadır. Küresel olarak kadın çalışanların sayısında bir artma olmasına rağmen, kadın yoksulluğunun artması, konunun önemini vurgular niteliktedir. Nedeni ise yoksulluk sorunu için günümüz sosyolojisine bakıldığında ulusal sınırlarını aşmış, yoksulluk sınıfsal yapıyla sınırlandırılmaz bir hale gelmiştir. Fakat yoksulluk-cinsiyet ilişkisine ve kadın yoksulluğunun nasıl ortaya çıktığına, bu konuyla alakalı politikaların tartışma haline geldiği şu zamanlarda, kadın yoksulluğunun boyutlarının belirlenmesi zorunluluk haline gelmiştir. Buradan hareketle kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri, aile ve sosyal yaşam hakları ve kaynaklara ulaşmada taşıdıkları farklılaşmalardan dolayı yoksulluk sorunlarının araştırılması kadın yoksulluğunun önemini artırmıştır.

Araştırma sonrası, Türkiye’de yazılmış olan lisansüstü tezler www.yok.gov.tr’ de ve TÜBİTAK Sosyal Bilimler Veri Tabanı uvf.ulakbim.gov.tr’de bulunmakta, konu başlığı veya içerik olarak Kırklareli’nde kadın yoksulluğuna ilişkin bir araştırmaya rastlanmamıştır.

2.3.3. Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırma ile; Kırklareli ilinde bulunan yoksul kadınların demografik özelliklerinin tespit edilmesi, yoksul olan kadınların eşlerinin demografik özelliklerinin araştırılması, kadın yoksulların gelirleri, çalışma istekleri ve kadın erkek eşitlik duygusuna olan inançlarının belirlenmesi ve yoksulluk nedenlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2.3.4. Araştırmanın Problemi

Günümüze baktığımızda yoksulluk kavramı büyük sorun niteliği taşımaktadır. Aile fertlerinin yoksulluğu gidermek için ister erkek ister kadın fark etmeden önlerine çıkan birçok zorlukla baş edip çalışmayı seçmişlerdir. Araştırmamıza baktığımızda ise günümüzde kadınların yoksulluk için kendilerince nasıl bir çözüm yöntemi izledikleri araştırılmıştır.

2.3.5. Araştırmanın Sınırlılıklar

Araştırmada hazırlanan anketler için 146 kişi ile görüşülmüştür. Bu 146 katılımcıdan 21 kişi farklı nedenler belirterek anketi doldurmak istememiş veya anketi eksik olarak doldurmuşlardır. Buradan hareketle 125 katılım sağlayan kişinin sonuçları baz alınmıştır.

2.3.6. Araştırmada Kullanılan Ölçüm Araçları

Araştırmadaki anket formu 4 bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde katılım sağlayan kişilerin demografik özelliklerini (örneğin, yaş, eğitim durumu, vs.) belirleme amaçlı 10 adet soru bulunmaktadır. İkinci bölümde, katılım sağlayan kişilerin eşlerinin demografik özellikleri (örneğin, eşin çalışma durumu, eşin SGK kaydı, vs.) tespit edilmek istenmektedir bu bölümde toplamda 5 adet soru sorulmaktadır. Üçüncü bölümde katılımcıların gelir düzeyi, çalışma istekleri ve eşitliğe olan

inançlarını belirlenmeye yöneliktir (örneğin, gelirin değerlendirilmesi, kadın erkek eşitliğine olan inanç vs.) ve bu bölümde toplamda 7 adet soru bulunmaktadır. Son bölümde ise katılım sağlayan kişilerin yoksulluk nedenlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır ve bu bölümde toplamda 20 adet soru sorulmaktadır. Bölüm sonunda yer alan sorular 2013 yılında Sümer İncedal'ın hazırlamış olduğu "Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları" adlı Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi esas alınarak oluşturulmuştur ve ölçme işleminde 5'li Likert tipi ile değerlendirme yapılmıştır (1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Ne katılıyorum, ne katılmıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum). İncedal (2013) tarafından belirlenen yoksulluğun sebepleri 3 ana başlıkta toplanmaktadır ve bu başlıklar;

1. İşgücü piyasasından doğan sebepler
  - a. İşsizlik ve istihdam sorunları
  - b. Sendikalaşmanın yetersiz olması
  - c. İşgücü piyasasındaki yeniden yapılanma
2. Ekonomik sebepler
  - a. Büyümenin ve gelir dağılımının etkisi
  - b. Ekonomik krizlerin yaşanması
  - c. Enflasyonun varlığı
  - d. Verginin adaletsiz dağılımı
3. Sosyal ve demografik sebepler
  - a. Nüfusun hızlı artması
  - b. Hanehalkı özellikleri
  - c. Eğitim düzeyi
  - d. Ayrımcılığın olması
  - e. Yerleşim yeri
  - f. Göç faktörü

Buradan hareketle yazar, İncedal (2013) tarafından ileri sürülen yoksulluk sebepleriyle ilgili maddeler sıralamıştır. Tablo 1'de bu maddeler sunulmuştur;

Tablo 1: Yoksulluk Nedenleri

Yoksulluk Nedenleri	No	Yazar Tarafından Geliştirilen Maddeler
İşgücü piyasalarından kaynaklanan nedenler	1	İşsizlik yoksulluk yaratır.
	2	Yetersiz sendikalaşma yoksulluk yaratır.
	3	İmalat ve sanayi gibi işlerin olmaması yoksulluk yaratır.
	4	İş güvencesi sunmayan işler yoksulluk yaratır.
	5	Geçici işçi statüsü sunan işler yoksulluk yaratır.
Ekonomik nedenler	6	Ülkedeki ekonomik büyümenin kötü olması yoksulluk yaratır.
	7	Gelir dağılımının adaletsiz olması yoksulluk yaratır.
	8	Ekonomik krizler yoksulluk yaratır.
	9	Yüksek enflasyon yoksulluk yaratır.
	10	Vergideki adaletsizlikler yoksulluk yaratır.
	11	Devletin borçlarının artması yoksulluk yaratır.
	12	Devletin eğitim ve sağlık harcamalarının azalması yoksulluk yaratır.
Sosyal ve demografik nedenler	13	Hızlı nüfus artışı yoksulluk yaratır..
	14	Ailenin kalabalık olması yoksulluk yaratır.
	15	Ailede çalışan birey sayısının az (tek) olması yoksulluk yaratır.
	16	Eğitim seviyesinin düşük olması yoksulluk yaratır.
	17	Bireylere eşit fırsat verilmemesi yoksulluk yaratır.
	18	Cinsiyete dayalı ayrımcılık yoksulluk yaratır.
	19	Yerleşim yerinin (konutun) kötü olması yoksulluk yaratır.
	20	Kırdan kente göç yoksulluk yaratır.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3. BÖLÜM

KADIN YOKSULLUĞU VE YOKSULLUĞUN KADINLAŞMASI ÜZERİNE KIRKLARELİ İLİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Sonuçları

Devam edilen bu bölümde Kırklareli’nde kadın yoksulluğunun belirlenmesi üzerine yapılmış anket çalışmasının sonuçları incelenecektir.

3.1.1. Demografik Özellikler

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

	Frekans	Yüzde (%)
Eğitim durumu		
Okuma yazma yok	31	24,8
Okuma yazma var	13	10,4
İlkokul	29	23,2
Ortaokul	23	18,4
Lise	24	19,2
Üniversite	5	4,0
Medeni durum		
Evli	98	78,4
Bekar	27	21,6
Çalışma durumu		
Evet çalışıyorum	37	29,6
Hayır çalışmıyorum	88	70,4
İş		
Geçici işçi	24	63,2
İşçi	5	13,2
Esnaf	1	2,6
Memur	1	2,6
Temizlik	5	13,2
Emekli	2	5,3
SGK kaydı		
Evet yapıldı	33	26,4
Hayır yapılmadı	92	73,6
Üzerine kayıtlı mülkiyet		
Evet bulunuyor	1	0,8
Hayır bulunmuyor	124	99,2
Evin mülkiyeti		
Ev kendimin	7	5,6
Kiradayım	57	45,6
Anne-babama ait	61	48,8
Toplam	125	100

Yapılan araştırmanın sonrasında katılım sağlamış kişilerin %24,8'inin (31 kişi) okuma ve yazmalarının olmadığı, %10,4'ünün (13 kişi) okuma ve yazma bildiği fakat okullarını tamamlayamadıkları, %23,2'sinin (29 kişi) ilkokul mezunu, %18,5 (23 kişi) ortaokul mezunu, %19,2'sinin (24 kişi) liseden mezun ve %4'ünün (5 kişi) üniversiteden mezun oldukları belirlenmiştir. Katılım sağlamış kişiler medeni hallerine bakılarak incelendiğinde, katılımcıların 98'inin evli ve 27'sinin bekar olduğu öğrenilmiştir. Katılım sağlayanların çalışma durumlarına baktığımızda 37 kişinin çalışmakta olduğu, 88 kişinin ise herhangi bir işte faaliyet göstermediği görülmüştür. Bir işte faaliyet gösteren, işi olan kişilerin işleri incelendiği zaman, 24 kişinin geçici işçi, 5 kişinin işçi, 1 kişinin esnaf, 1 kişinin memur, 5 kişinin temizlik elemanı ve 3 kişinin de emekli olduğu görülmüştür. Çalışan kesimin, çalıştığı yerlerde Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıt durumuna bakarak analiz edildiğinde çalışanların sadece 33'ünün SGK kayıtlarının olduğu, 92'sinin SGK kayıtlarının bulunmadığı saptanmıştır.

Katılımcı şahısların kendi üzerlerine kayıtlı bulunan mülkleri incelendiğinde, katılımcıların sadece 1'inin üzerine ev, arsa, araba vs. gibi bir mülkiyet olduğu, 124 kişinin ise bir mülkiyetinin olmadığı görülmektedir. Ankete katılım gösterenlerden yaşadıkları evin mülkiyetleri sorulmuş ve yaşamlarını sürdürdükleri evlerin 7'sinin kendisine ait (kendi veya eşinin üzerine) olduğu, 57'sinin kirada oturduğu ve 61'inin annesine veya babasına ait olan evde yaşadıkları saptanmıştır.

Tablo 3: Eşlerin Demografik Özelliklerini Baz Alan Bulgular

	Frekans	Yüzde (%)
Çalışma durumu		
Evet çalışıyor	60	60,0
Hayır çalışmıyor	40	40,0
İş		
Geçici işçi	38	56,7
İşçi	14	20,9
Esnaf	4	6,0
Temizlik	2	3,0
Çiftçi	1	1,5
Emekli	8	11,9
SGK kaydı		
Evet yapıldı	43	43,0
Hayır yapılmadı	57	57,0
Üzerine kayıtlı mülkiyet		
Evet bulunuyor	11	11,0
Hayır bulunmuyor	89	89,0
Toplam	100	100

Tablo 3; katılımcıların eşlerine ilişkin demografik özelliklerin sonuçlarını göstermektedir. 100 katılımcının eşi olduğu için buradaki sonuçlar 100 katılımcı üzerinden değerlendirilmektedir.

Tabloya bakıldığında katılım gösterenlerin eşlerinin %60'ı çalışmaktayken, %40'ı şuan bir işte çalışmamaktadır. Eşlerden %56,7'si geçici işçi, %20,9'u işçi, %6'sı esnaf, %3'ü temizlik işlerinde, %1,5'i çiftçi ve %11,9'u da emekli olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Katılımcıların eşlerinin %43 'ünün çalıştıkları yerlerde SGK kaydı vardır, %57'sinin kayıt dışı çalışmakta olduğu görülmüştür. Katılım sağlayan kadınların eşlerinin mülkiyet sahipliğine bakıldığında; %11'inin üzerlerine ev, araba, arsa vs. gibi bir mülkün olduğu, %89'unun ise herhangi bir mülkiyetinin olmağı saptanmıştır.

3.1.2. Gelir, Çalışma İsteği ve Eşitlik İnancına Yönelik Sonuçlar

Devam eden bölümde, katılımcıların gelir, çalışma isteği ve eşitlik inancına yönelik değerlendirmelere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Gelir, Çalışma İsteği ve Eşitlik İnancına İlişkin Bulgular

	Frekans	Yüzde (%)
Gelir durumu		
Çok kötü	57	45,6
Kötü	52	41,6
Orta	16	12,8
Gelirin ev ihtiyaçlarını karşılama durumu		
Çok zor karşılıyor	65	52,0
Zor karşılıyor	46	36,8
Orta düzey karşılıyor	14	11,2
Gelir idaresi		
Hepsini eşim idare eder	22	17,6
Hepsini ben idare ederim	34	27,2
Eşit idare ederiz	56	44,8
Anne-babam idare eder	13	10,4
Kadın – Erkek eşitliği inancı		
Evet inanıyorum	94	75,2
Hayır inanmıyorum	31	24,8
Kadınların çalışmasını destekleme durumu		
Evet kadınlar çalışmalı	121	96,8
Hayır kadınlar çalışmamalı	4	3,2
Eşin çalışma isteğine bakışı		
Eşim çalışmamı destekliyor	100	94,3
Eşim çalışmamı desteklemiyor	6	5,7
Toplam	125	100

Tablo 4; katılım sağlayanların gelir, çalışma isteği ve eşitlik inancına ilişkin elde edilen verilerin sonuçlarını göstermektedir. Buna göre, katılımcılardan %45.6'sının geliri çok kötü, %41.6'sının kötü ve %12.8'inin de orta düzeyde olduğu görülmektedir. Toplam gelire baktığımızda ev ihtiyaçlarını karşılama durumları sorgulandığında ise katılımcılardan %52.0'sinin ev ihtiyaçlarını çok zor bir şekilde karşıladıklarını, %36.8'inin ev ihtiyaçlarını zor karşıladıklarını ve %11.2'sininde ev ihtiyaçlarını orta düzeyde karşıladıkları söylenebilir. Ele geçen gelirin idaresi kimde diye sorulduğunda ise katılım sağlayanların %17.6'sı gelirlerinin eşlerince idare edildiğini, %27.2'si gelirini sadece kendilerinin idare ettiğini, %44.8'i

gelirlerini eşleri ile ortak olarak idare ettiğini ve %10.4'ü gelirlerini anneleri veya babalarının idare ettiğini söylemişlerdir.

Katılımcılara eşitlik inancı sorulduğunda, katılımcıların %75.2'si kadın-erkek eşitliğinin olduğuna ve %24.8'inin kadın-erkek eşitliğinin olmadığına inandığı belirlenmiştir. Katılım sağlayanların %96.8'i kadınların çalışmasına destek verirken, katılımcıların %3.2'si kadar küçük bir kısmının kadınların çalışmasına destek vermediği görülmüştür. Son aşamada katılım sağlayan kişilerin eşlerinin çalışma isteklerine bakışları değerlendirmeye alındığında ise, katılımcıların %94.3'ünün eşinin çalışmalarına onay verirken, %5.7'sinin eşlerinin çalışmalarına onay vermediği görülmüştür.

Katılımcıların ön plana çıkan demografik özelliklerine bakıldığında kadın yoksulların, okuma ve yazmalarının olmadığı, evli olduğu ve herhangi bir işte çalışmadıkları, çalıştıkları sürede ise geçici olan işlerde, güvencesi olmadan çalıştıkları, kendilerine ait herhangi bir kayıtlı mülk bulunmadığı tespit edilmiştir. Eşlerinin bir işte çalıştıkları fakat bu işlerin geçici işler olduğu ve güvence olmadan çalıştıklarını ve eşlerin üzerinde de kayıtlı mülkün olmadığı görülmüştür. Katılımcıların kendi gelir düzeylerini çok kötü olarak değerlendirdikleri ve evin giderlerini çok zor bir şekilde karşılayabildikleri, eve giren paranın idaresini eşleriyle beraber ortak olarak yaptıkları, kadın-erkek eşitliğinin olduğuna inandıkları, kadınların çalışma hayatına katılmaya olumlu baktıkları ve kendilerinin çalışma isteklerinin eşleri tarafından olumlu karşılandığı saptanmıştır.

3.1.3. Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Sonuçlar

Devam eden bölümde katılımcıların yoksulluk nedenlerine ilişkin görüşleri ve bu bağlamda elde edilen sonuçlar değerlendirilecektir.

Tablo 5: Yoksulluk Nedenlerinin Tespit Edilmesine İlişkin Bulgular

Yoksulluk nedenleri	Ortalama
Ekonomik nedenler	4.778±0.41
İşgücü piyasalarından kaynaklanan nedenler	4.770±0.41
Sosyo-demografik nedenler	4.768±0.40

Tablo 5; katılımcıların yoksulluğun sebebi niteliğinde gördükleri faktörlerin tespitiyle ilgili elde edilmiş sonuçları içermektedir. Nedenler arasında en çok öne çıkan unsur olarak ekonomik nedenler (ortalama: 4.778 ± 0.41) görülmüştür. Yoksulluğun ekonomik nedenleri olarak; gelir dağılımdaki adaletsizlik, ekonomik krizlerin yaşanması, yüksek enflasyon, ülkedeki ekonomik büyümenin kötü olması ve vergideki adaletsizlik yer almaktadır.

Yoksulluğun sebebi olan faktörlerde ikinci sırada emek piyasalarıyla alakalı bozukluklar (ortalama: 4.770 ± 0.41) yer almaktadır. Yoksulluğun işgücü piyasasıyla alakalı nedenlerinin arasında, işsizliğin olması, yetersiz sendikalaşma, imalat ve sanayi gibi işlerin olmaması, iş güvencesi bulunmayan işlerde ve geçici işçi statüsü sunan işlerde çalışılması yer almaktadır.

Yoksulluğun sebebi olan faktörlerde üçüncü sırada sosyo-demografik nedenler (ortalama: 4.768 ± 0.40) yer almıştır. Yoksulluğun sosyo-demografik sebepleri arasında, hızlı nüfus artışı, geniş ailelerin olması ve aile bireylerinin çalışanlarının sayıca az olması, eğitim seviyesinin düşük olması, bireylere eşit fırsat verilmemesi, cinsiyete dayalı ayrımcılık, yerleşim yerinin kötü olması ve kırdan kente göç maddeleri yer alır.

Tablo 6: Yoksulluk Nedenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Yoksulluk nedenleri Karşılaştırması	Test tipi	Test değeri	p değeri
Ekonomik – Sosyo-demografik	t	2.951	0.52

Tabloya baktığımızda ön plana çıkan sonuçlardan biri ise, en önemli görülen faktörle, en önemsiz görülen faktörün arasında 0.02'den az bir ortalama farkının bulunmasıdır. Bu da bahsedilen maddelerin tümünün son derece önemli yoksulluk sebepleri olarak değerlendirilmesinin göstergesi niteliğindedir.

Sonuç olarak katılım sağlayanlarca en önemli yoksulluk nedeni olarak nitelendirilen “ekonomik” nedenler ile en önemsiz yoksulluk nedeni olarak

nitelendirilen “sosyo-demografik” nedenlerin ortalamalarına baktığımız zaman; ortalamaların istatistik yönünden birbirinden farkı bulunmadığı görülmüştür (t: 2.951, p: 0.52). Buna bakarak bahsedilen en önemli ve en önemsiz unsurların istatistiki yönden birbirinden farkı bulunmayan unsurlar olduğu görülmüştür.

Tablo 7: Yoksulluk Nedeni Olarak Görülen Maddelerin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Maddeler	Ortalama
İşsizlik yoksulluk yaratır.	4,792
Bireylere eşit fırsat verilmemesi yoksulluk yaratır.	4,784
Vergilerdeki adaletsizlikler yoksulluk yaratır.	4,784
Yüksek enflasyon yoksulluk yaratır.	4,784
Ekonomik krizler yoksulluk yaratır.	4,784
Gelir dağılımının adaletsiz olması yoksulluk yaratır.	4,784
Ülkedeki ekonomik büyümenin kötü olması yoksulluk yaratır.	4,784
İş güvencesi sunmayan işler yoksulluk yaratır.	4,784
İmalat ve sanayi gibi işlerin olmaması yoksulluk yaratır.	4,784
Devlet borçlarının artması yoksulluk yaratır.	4,776
Hızlı nüfus artışı yoksulluk yaratır.	4,776
Yerleşim yerinin (konutun) kötü olması yoksulluk yaratır.	4,768
Cinsiyete dayalı ayrımcılık yoksulluk yaratır.	4,768
Eğitim düzeyinin düşük olması yoksulluk yaratır.	4,768
Ailenin kalabalık olması yoksulluk yaratır.	4,768
Kırdan kente göç yoksulluk yaratır.	4,760
Devletin eğitim ve sağlık harcamalarının azalması yoksulluk yaratır.	4,752
Ailede çalışan birey sayısının az (tek) olması yoksulluk yaratır.	4,752
Geçici işçi statüsü sunan işler yoksulluk yaratır.	4,744
Yetersiz sendikalaşma yoksulluk yaratır.	4,744

Tablo 7; yoksulluk sebebi olarak görülen maddelerin değerlendirilmesine ilişkin bulguları içermektedir. Buna göre katılımcılar tarafından yoksulluğa en çok neden olan ilk 5 madde; işsizliğin yaşanması (ortalama: 4.792), bireylere eşit fırsat verilmemesi (ortalama: 4.784)

vergilerdeki adaletsizlik (ortalama: 4.784), yüksek enflasyon (ortalama: 4.784) ve ekonomik krizler (ortalama: 4.784) şeklinde değerlendirilir. Bir başka açıdan baktığımızda yoksulluğa en az neden olan son 5 madde ise; kırdan kente göç (ortalama: 4.760), devletin eğitim ve sağlık harcamalarının azalması (ortalama: 4,752), ailede çalışan sayısının az (tek) olması (ortalama: 4,752), geçici işçi statüsündeki işler (ortalama: 4,744) ve yetersiz sendikalaşma (ortalama: 4,744) şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 8: Yoksulluk Nedeni Olarak Görülen Maddelerin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Yoksulluk nedeni olarak görülen maddelerin karşılaştırması	Test tipi	Test değeri	p değeri
İşsizlik–Yetersiz sendikalaşma	t	1.991	0.057

Tabloya bakıldığında öncelikli olarak söylenebilecek en önemli sonuç, en önemli görülen sebeple, en önemsiz görülen sebebin arasındaki farkın 0.05’den az bir ortalama farkına sahip olmasıdır. Bu durum, bahsedilen sebeplerin tümünün çok önemli yoksulluk sebepleri olduğunun bir göstergesidir. Burada katılım sağlayan kişilerce en önemli olarak bilinen yoksulluk nedeni “işsizlik” ile en önemsiz olarak söylenen yoksulluk nedeni olan “yetersiz sendikalaşma” ortalamalarına baktığımızda ortalama değerlerin istatistiki olarak birbirlerinden bir farkı olmadığı görülmüştür (t: 1.991, p: 0.057). Buna göre bahsedilen maddelerin tümü istatistiksel olarak yoksulluğa sebebiyet vermiş, önem derecelerinin birbirinden farkı bulunmayan nedenlerden oluştuğu görülmektedir.

SONUÇ

Yoksulluk, hanehalkı kaynak tahsislerinde ve karar vermede, kamu politikalarında ve yasal muamelelerde cinsiyet eşitsizliklerinin varlığı ile ilişkilendirilir. Kadınlar, mirasta mülkiyet haklarının olmaması, istihdamın kısıtlı olması, okur-yazar oranlarının düşüklüğü, erken evlilik ve çocuk doğurma, boşanma haklarının yetersizliği, eğitim eksikliği ve düşük ücret nedeniyle yoksulluğa karşı daha savunmasızdırlar. Bu çalışma, neo-liberal ekonomi politikalarının yoksulluğa neden olan durumlarını ayrıca kadınlar ve kız çocukları üzerindeki olumsuz etkilerini doğrulamıştır. Neo-liberal ekonomi politikalarının uygulanması ve yoksulluğun artması da dahil olmak üzere eşitsizliğin artmasına neden olmuştur. Ekonomik değişiklikler, ücretli kadın çalışanlara, küçük yaşta anne olan çocuklara ve aile sorumluluklarına sahip kadınlara ağır bir yük getirmiştir. Bölgeler arasında yoksulluk çok farklı şekillerde yaşanmıştır: mutlak veya göreceli, geçici veya kronik, sığ veya derin olabilir. Genel olarak, yoksulluğa en açık olanlar, özellikle kapsamlı bir refah rejimi olmayan ya da geniş bir vergi mükellefi çalışan sınıfta olan ya da yetersiz sosyal olan ülkelerdeki kadın ve erkeklerdir. Paylaşım yeri olan ailede bilgi eksikliği, aile bağının ve yardımlaşmasının zayıflaması, akraba ve komşuluk ilişkilerinin yetersizliği kadın yoksulluğunu derinleştirmiştir.

Özellikle, mülksüz ve çalışan sınıf kadınları yoksullaşmaya karşı en savunmasız durumdadır. Ayrıca kentsel ve kırsal yoksul kadınların yoksulluğu, yoksul erkeklerinkinden daha uzun sürmektedir. Bu nedenle, dünyadaki yoksulların çoğunun kadın olduğu iddiası desteklenmekle birlikte, kadının dezavantajlı konumu tartışılmazdır. Küresel anlamda, kadınların özellikle yoksulluğun en az üç yoldan şiddetli kurbanı olduğuna karar vermek mümkündür.

Birincisi, birçok ülkede toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ayrıca kadın haklarının kısıtlı olması ve yeteneklerinin geliştirilememesi yoksulluk anlamında kadınları belirgin bir yere koymaktadır.

İkincisi, üretken faaliyetlerde erkeklerinkinden daha uzun saatler çalışılmasına karşın daha az para kazanılıyor olmasıdır.

Üçüncüsü, kendilerini yoksulluktan kurtarma kapasiteleri, toplumsal ve mesleki hareketlilikleri üzerindeki kültürel, hukuksal ve işgücü piyasasındaki kısıtlamalarla sınırlandırılmıştır.

Bu “önkoşullar” neo-liberal politika ortamı ve kaynakların eşitsiz dağılımı ile daha da kötüleştirilmektedir. Bu nedenlerle, yoksulluk kadınlar arasında daha fazla kronik ve erkekler arasında daha geçici olabilmektedir.

Kadınların insan haklarının gerçekleştirilmesi ve güçlendirilmesi, yoksulluğa ve insan haklarına yönelik daha büyük mücadelenin kilit bir bileşenidir. Bu nedenle yoksul kadınların maruz kaldığı yoksunluğu azaltmanın yollarını ve kadınların kendilerini ve çocuklarını yoksulluktan kurtarıırken karşılaştıkları zorlukları göz önüne almak önemlidir. Dünyanın dört bir yanında arazi dağıtımı, eğitim programları, iş yaratma, istihdam hizmetleri, konut erişimi, çocuk bakım tesisleri ve ayrımcı yasaların reformu gibi iyi tasarlanmış sosyal programlar yer almaktadır. Toplumsal refah düzeyleri herkes için güçlendirilmelidir; ancak, etkili bir uzun vadeli yoksulluk stratejisi, ister erkek reisli, ister kadın reisli olan hane halklarında olsun, kadınların hak ve yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik olmalıdır.

Araştırma sonucunda, katılım sağlayan kişilerin gelirleri, çalışma istekleri ve eşitlik inançlarına bakılarak edinilen bilgiler sonucu katılımcılardan bir kısmı gelirini çok kötü, kötü ve orta olarak değerlendirmiştir. Kısaca kişilerin elde ettikleri gelirler konusunda bir tatminsizlik durumu söz konusudur. Çalışma hayatına katılan kadınların çoğunluğu geçici işlerde çalışmaktadır.

Bundan dolayı yoksulluğa neden olan faktörlerin ilki ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Buna göre gelirleri genele baktığımızda toplumun, özele baktığımızdaysa kadın yoksulluğu ile ilgili önemli bir girdiyi oluşturmuştur. Buradan hareketle ele geçen gelir ile ev ihtiyaçlarını giderme amacına dair olan sorularda katılımcılardan büyük bölümü elde ettikleri gelirle evin giderlerini karşılarken çok zorlandıklarını ve biraz zorlandıklarını belirtilmişlerdir. Katılımcıların bir önceki bölümde de belirtildiği üzere gelirlerini yeterli görmemeleri dolayısıyla ihtiyaçlarını gidermede güç durumda kaldıkları görülmüştür. Kişisel gelir düzeylerinin belirlenme aşamasında önemli nokta ev ihtiyaçlarını giderecek miktarda olması hususudur. Buna bakarak kişilerin

algıladıkları yoksulluk kavramının değiştirilmesi adına ekonomik imkanların iyileştirilmesi gerekir. Yoksulluğun ekonomik nedenleri olan gelir dağılımındaki adaletsizlik, ekonomik krizlerin yaşanması, yüksek enflasyon, ülkedeki ekonomik büyümenin kötü olması ve vergideki adaletsizlik eşit derecede öneme sahiptir.

Katılım sağlayan kişilerden yoksulluk nedeni olarak görülen faktörlerden ikincisi ise emek piyasalarıyla alakalı yaşanan sorunlar olarak belirlenmiştir. Emek piyasalarının yoksulluğa neden olan etkenleri, işsizliğin olması, yetersiz sendikalaşma, imalat ve sanayi gibi işlerin olmaması, iş güvencesi bulunmayan işlerde ve geçici işçi statüsü sunan işlerde çalışılması olarak nitelendirilir.

Yoksulluğun nedenlerinden olan son faktör ise sosyo-demografik nedenler olarak belirlenmektedir. Sosyo-demografik olarak yoksulluk kavramının nedenleri arasında, nüfusun hızlı artışı, ailelerin kalabalık olması ve ailenin çalışan kişi sayısının yeterli olmaması, eğitim seviyesinin düşük olması, bireylere eşit fırsat verilmemesi, cinsiyete dayalı ayrımcılık, yerleşim yerinin kötü olması ve kırdan kente göç maddeleri yer alır.

Buradan hareketle önemli nokta kadın yoksulluğunun giderilmesi adına toplumda önemli bir yoksulluk nedeni olarak nitelendirilen işsizliğin azalması, bireylere eşit fırsat verilmesi, vergilerdeki adaletsizliklerin kaldırılması, yüksek enflasyon sorununun çözülmesi ve ekonomik krizlerin önlenmesi gerekir. Bahsedilen yoksulluk nedenlerinin önem derecelerinin üstünlüğü bakımından birbirinden ayrılmaz olduğu, sayılan bu nedenlerin uygulanmak istenen politikaların yerinde olmalarını sağlayacak ve başarılarını artıracak nitelikte olduğu da gözden kaçmamalıdır.

Çalışma sonuçlarına göre, yoksulluğun nedeni niteliğinde değerlendirilen maddelerin incelenmesiyle ilgili bulgular görülmektedir. Buradan hareketle katılımcıların görüşlerine göre yoksulluğa en çok neden olan ilk 5 madde; işsizliğin yaşanması, bireylere eşit fırsat verilmemesi, vergilerdeki adaletsizlik, yüksek enflasyon ve ekonomik krizler olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan yoksulluğa en az neden olan son 5 maddenin ise; kırdan kente göç, devletin eğitim ve sağlık harcamalarının azalması, ailede çalışan sayısının az (tek) olması, geçici işçi statüsündeki işler ve yetersiz sendikalaşma olduğu görülmüştür.

Yoksulluğun ekonomik nedenlerinden gelir dağılımının adaletsiz olması; kalifiye işgücü arzı artırılarak ücretler ve hanehalkı gelirleri daha dengeli bir hale getirilebilir. Yoksulluğun ekonomik nedenlerinden bir diğeri vergideki adaletsizlikler; vergi politikaları ve faiz oranları yeniden düzenlenerek vergi dilimlerinin belirlenmesi ve vergi alma uygulamalarında adaletli bir sistem kurulması gerekir.

Yoksulluğun işgücü piyasalarından kaynaklanan nedenlerinden biri olan işsizlik; eğitim ve istihdama yönelik kadınları destekleyen yeni düzenlemeler ve çalışanların vergilerinin bir kısmının devlet tarafından ödenmesi ile önlenabilir.

Yoksulluğun sosyal ve demografik nedenlerinden eğitim seviyesinin düşük olması; kız çocuklarının okuma-yazma oranının yükseltilmesi, kadınlara yönelik genel eğitim ve meslek eğitim imkanlarının artırılmasıyla önlenabilir. Yoksulluğun sosyal ve demografik nedenlerinin bir diğeri cinsiyete dayalı ayrımcılık; karar alma mekanizmalarında cinsiyetler arasındaki dengenin kurulabilmesi, kadınların şiddet ve istismara karşı korunabilmesine yönelik projelerin hayata geçirilmesi ile önlenabilir.

KAYNAKÇA

- Adaçay, F. R. (2008). *Ekonomik Kalkınmada Yoksulluk: Yoksulluk-Mücadele Stratejileri ve Türkiye'deki Boyutları*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.
- Ak, R. ve Ak Bingül, B. (2011). “Ekonomik Kriz Sürecinde Kadın İşgücü ve Yoksulluk”. *Anadolu International Conference in Economics II*, Eskişehir.
- Akkan, B. E., Deniz, M. B., Ertan M, (2011). *Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri*. İstanbul: Anadolu Kültür Yayınevi.
- Aktan, C. C. (2002). *Dünyada ve Türkiye’de İnsani Yoksulluk Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İş Sendikası Konfederasyonu Yayını.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ.Y. (2002). *Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/bir-inci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf>. (Erişim: 16.01.2017)
- Alcock, P. (1997), *Understanding Poverty*, Macmillian Press Ltd, London.
- Alpaslan, C. (2015). *Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü: Niğde Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Anderson, J. (2007). “Urban Poverty Reborn: a Gender and Generational Analysis”. *Journal of Developing Societies*, C. 23, S. 1-22, ss. 221-241.
- Arpacıoğlu, Ö. (2012). *Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Aslan, F. Ö. (2015). *Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikro kredinin Rolü: Erzurum Üzerine Bir Alan Araştırması*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, E. (2016). *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakıflarının Etkileri: Bartın İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Üzerine İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Aydın, M., ve Türgay, T. (2011). “Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikası Ve Türkiye”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 1, ss. 249-274.
- Aytaç, A. ve Hatipler. M. (2013). *Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Özgün Yapısı ve Yoksullukla Mücadele*. Edirne: Paradigma Yayınevi.
- Aytaç, Ö. ve İlhan S. (2013). *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek*. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Avrupa Birliği Raporu, AB (2015). <http://www.ab.gov.tr> (Erişim: 11.10.2017). ss. 1-98.
- Bağdadioğlu, E. (2003). “Yoksullukla Mücadeleye Yaklaşımlar”. *Sosyal Hizmet Sempozyumu, Yoksulluk ve Sosyal Hizmetler*, ss. 9–11, Antalya.
- Baloğlu, F. (2005). “Kentsel Yoksulluk: İstanbul'dan Küçük Bir Kesit”. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S. 31, ss. 231-249
- Baransel, S. (2016). *Erken Yaşta Evlendirilen Roman Kadınların Gözünden “Gelin Olmak” Kırklareli Örneği*, Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kırklareli.
- Baş, K. (2009). “Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 18, S. 1, ss. 49–70.
- Batur, E. (2011). “Nevşehir’de Kadın Yoksulluğu” Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Bayat, İ. (2015). *Kadın Yoksulluğu - Enformel İstihdam İlişkisi: Uygulamalı Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bircan, İ. (2002). “Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar” *İç Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*, (Ed. Y. Özdek), Ankara: TODAİE Yayınları.
- Bölükbaşı, B. (2009). *AB’de ve Türkiye’de Sosyal Dışlanma*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Bradshaw, T. (2006). *Theories Of Poverty and Anti - Poverty Programs In Community Development*. Columbia: Rural Poverty Research Center.<http://www.rprconline.org/WorkingPapers/WP06-05.pdf>. (Erişim: 08.12.2016).
- Bryne, D. (1999). *Social Exclusion*, Open University Press, Maidenhead.
- Coşkun, M. N. (2012). *Türkiye’de Yoksulluk: Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluğun Profili*. Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni, 2012/59.
- Coşkun, S. ve Tireli, M. (2008). *Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Cömertler, N. (2003). “Yoksulluk ve Kadın” *İç Yoksulluk-1* (Ed: A. E. Bilgili ve İ. Altan), İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Çalışkan, Ş. (2010). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk, Sosyal Siyaset Konferansları”, S. 59, ss. 89-132.
- Dağdemir, Ö. (2002). *Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizi, 1987-1994 Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını. <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/dagdemir.pdf> (Erişim: 10.02.2017).
- Dağdelen, İ. (2005) “Post-Fordizm”, *Mevzuat Dergisi*, ISSN 1306-0767, S. 90. <http://www.mevzuatdergisi.com/2005/06a/05.htm> (Erişim: 07.11.2016).
- Dikici H., (2006), *Working Street Children in Turkey and Romania: A Comparative Historical Analysis in the Context of New Poverty*. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Dumanlı, R. (1996). *Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutu*, Uzmanlık Tezi. Ankara: DPT Yayını.
- DPT (2001), *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele*, Özel İhtisas Komisyon Raporu, DPT Yayın No: 2599- ÖİK: 610, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı. (2000). *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele*, Özel İhtisas Komisyonu. Ankara.

- Ecevit, Y. (2003). "Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir"? *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, C. 25 S. 4, ss. 83-88.
- Emir, İ. (2009). *Van İli Edremit Merkez Sağlık Ocağı Bölgesinde Kadınların Toplumsal Cinsiyeti Nasıl Yasadığı ve Bu Durumun Kadın Yoksulluğuna Etkisinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Erdoğan, S. ve Kutlu, D. (2014). "Dünyada ve Türkiye'de Çalışan Yoksulluğu: İşgücü Piyasası ve Sosyal Koruma Politikaları Bağlamında Bir Değerlendirme". *Çalışma ve Toplum*, S. 2, ss. 63-114.
- Erdoğan, N. (2001). "Türkiye'de Yoksulların Kültürel Temsilleri Üzerine İlk Notlar" *Yoksulluk ve Yoksunluk, Toplum ve Bilim Dergisi*, Birikim Yayınları, ISSN 1300-9354, S. 9.
- Ersoy, M. (2001). Sanayisizleşme Süreci ve Kentler, *Praksis* (2), ss. 32-52.
- Ersungur, Ş. M. ve Topçuoğlu, A. (2014). "Kalkınma Planlarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkisi Üzerine Bir Analiz". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 18, S. 2, ss. 299-317.
- Es, M. (2008). *Kadın, Çalışma ve Toplum*. Editörler, Fidan F. ve Yılmaz T., Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Fidan, F. Z. (2016). *Yoksulluk Kıskaçında Kadın*. İstanbul: Opsiyon Yayınları.
- Flik, Robert J. and Van Praag Bernard M. S. (1991). "Subjective Poverty Line Definitions". *De Economist*, C. 139, S. 3, ss. 311-330.
- Genç Y., Taylan H. H. ve Barış İ. (2015) "Roman Çocuklarının Eğitim Süreci ve Akademik Başarılarında Sosyal Dışlanma Algısının Rolü". *The Journal of Academic Social Science Studies*. http://www.jasstudies.com/Makaleler/109118296_7Do%c3%a7.%20Dr.Yusuf%20GEN%c3%87.pdf (Erişim: 15.01.2017). S.33, ss. 79-97.
- Gökdayı, İ. (2003). *Türkiye'de Kırsal Yoksulluk ve Anamas Örneği*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Gökmen, Ç. E. (2013). *Kaynakların Hane İçerisindeki Dağılımı Açısından Kadın Yoksulluğu: Mardin - Muğla Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Gül, H. ve Gül, S.S. (2008). “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü Tartışmaları”. *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları*, ss. 57-96, Etki Matbaacılık Yayıncılık, İzmir.
- Gündoğan, N. (2003). “Yoksullukla Mücadelede İstihdam Politikalarının Rolü ve Önemi”. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Gündüz, A. Y. (2006). “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, ISSN: 1304-0278, C. 5, ss. 34-55.
- Güneş, M. (2012). “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği”. S.Ü. İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, ss. 149-184, Konya.
- IFPRI (2007). *Impact Evaluation Of The Conditional Cash Transfer Program In Turkey: Final Report*.
- ILO (2014). *Mission and Objectives*, (web: <http://www.ilo.org/global/about-theilo/mission-and-objectives/lang--en/index.htm>) (Erişim: 12.11.2016).
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M.M. (2001). *Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- İncedal, S. (2013). *Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları*. Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi. Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- İncirlioğlu E. (2008). *Genişleyen Avrupa’da Çingenerler: Orta ve Doğu Avrupa’daki Roman Yoksulluğunun Türkiye Romanları İçin Düşündürdükleri, Yeryüzünün Yabancıları: Çingenerler*, Haz. S. Kolukırcık, İstanbul: Simurg Kitapçılık.
- İlkkaracan, İ ve İlkkaracan, P. (2003). *Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı*. İstanbul: İnsan Hakları-Yeni Çözümler Vakfı.

- Kabakçı, E. (2012). *Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Eskişehir Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Kabaş, T. (2014). *Türkiye’de Yoksulluk ve Gelir Dağılımı*. Adana: Akademisyen Kitabevi.
- Kalaycıoğlu, S. (2007). *Yoksulluk Nasıl Anlaşılmalı?, Temel Tanımlar, Yaklaşımlar*. Ankara: SYDV Yoksulluk Üzerine Seminerler Dizisi.
- Kalaycıoğlu, S. ve Tılıç, H. (2003). *Evimizdeki Gündelikçi Kadınlar*. Ankara: Su Yayınları.
- Karatepe, U. (2006). *Türkiye’de İktisadi Büyüme Stratejileri ve Yoksulluk*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kartal N. Ve Demirhan Y. (2014). “Türkiye’de Kentsel Yoksulluğun Kırsal Nedenleri Ve Çözüm Önerileri Üzerine”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.15, S. 2, ss. 135-154.
- Karakaş, M. (2010). “Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk Ve Sosyal Dışlanma”. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, S. 12(2).
- Kayaoğlu, A. G. (2003). “Sefaletin Psikolojisi: Yoksulluk Üzerine Kuramsal İlk notlar”. *Kurgu Dergisi*, S. 20, ss. 219-230. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1340/267141.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim: 12.10.2016).
- Kaygalak, S. (2001). *Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekansal Yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği*, ss. 124-172. <http://www.praksis.org/wp-content/uploads/2011/07/002-Kaygalak.pdf> (Erişim: 15.01.2017).
- Kesgin, B. (2013). *Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım*. İstanbul: Açılım Kitap.

- Korkut, S. (2010). *Japonya'nın Resmi Yardım Kurumu (ODA)'nın Türkiye'de Uyguladığı Kalkınma Yardımlarının Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Bir Strateji Olarak Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köse, E. (2015). "Yoksulluk Kavramının Cinsiyetlenmesine Dair Kısıt ve Olanaklar". *İdeal kent Kent Araştırmaları Dergisi*, Kent ve Yoksulluk. S.16, Ankara.
- Kuyu, E. (2017). *Kadın yoksulluğunun önlenmesinde mikro kredi projesinin etkisi - Muğla ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Lang, K. (2007). *"Poverty and Discrimination"*. New Jersey: Princeton University Press.
- Legislative Council Secretariat (2007). Causes of Women's Poverty. <http://www.legco.gov.hk/yr0506/english/sec/library/0506fs07e.pdf> (Erişim: 12.01.2017).
- Lipton, M. (1986). "Seasonality and ultra poverty". *Ids Bulletin*, 17(3), ss. 1-11.
- Memiş H., Kara M. ve Tayfur L. (2010). "Yoksulluk, Yapısal Uyum Programları Ve Sahra Altı Afrika Ülkeleri", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.7, S.14, ss.325-346.
- Mingione, E. (1993). The new urban poverty and the under class: introduction. *International Journal of Urban and Regional Research*, 17(3), ss. 324-326.
- Moghadam, V. M.(2005). The Feminization of Poverty and Women's Human Rights. <http://www.unesco.org/shs/gender> (Erişim: 20.02.2017).
- Moroğlu, N. (2011). *Women and Poverty*. İstanbul: CM. Basım Yayın.
- Okumuş, H. Ş. (2010). *Dünya'da ve Türkiye'de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması: Teori ve Uygulamalar*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

- Önder, H. ve Şenses, F. (2006). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi. *İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar*, ss. 1-29.
- Önen, S. (2011). “Çingenelerin Sosyal Haklara Erişimindeki Zorluklar: Roman ve Dom Toplulukları Karşılaştırması”. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara. <http://www.sosyalhaklar.net/2011/bildiri/onen.pdf> (Erişim: 20.12.2016).
- Özdoğan, F. (2009). *Yoksulluk Kültürü Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış*. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Öztürk, M. ve Işıl, Ç. B. (2009). “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar”, *Journal of Yaşar University*, 3(11), ss. 2661-2698.
- Öztürk, Y. (2015). *Sivil Toplum Örgütleri ve Yoksulluk*. İstanbul: Akademik Kitaplar Yayınevi.
- Piirainen, T. (2016). “Romanların Türkiye’deki Sosyal Durumu ve Sosyal İçermenin Desteklenmesine Yönelik Kamu Politikaları”, AB Proje Raporu, Ankara.
- Sarpkaya, O. (2013). “Boşanmış Kadınlarda Toplumsal Baskıya Direnme Stratejileri: Van Örneği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 26, ISSN: 1307-9581, ss. 29-50.
- Sayer, H. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı*. Uzmanlık Tezi. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Sen, A. (2004). *Özgürlükte Kalkınma*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. (2005). *Saygı, Eşit Olmayan Bir Dünya’da*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Seyyar, A. (2006). *Değişen Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Politikalar*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Sipahi E. B. (2006). “Yoksulluğun Küreselleşmesi Ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik Ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk”, *S.Ü. İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, ss. 173-189, Konya.

- Sosyal İş Sendikası (2010). 8 Mart'ın 100. Yıl Dönümünde Türkiye'de ve Dünya'da Kadın Emegi ve İstihdam Raporu.
http://www.sosyalis.org.tr/yayinlar/kadin_emegi_ve_istihdami.pdf. (Erişim: 22.12.2016).
- Şengül, H. T., Ersoy, M. (2004). *Şanlıurfa Kentinde Yoksulluk*. ODTÜ, Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı 2002 Yılı Stüdyo Çalışması, Ankara.
- Şenses, F. (2001). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taş, H. Y. ve Özcan, S. (2012). Türkiye'de ve Dünya'da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma. <http://www.eecon.info/papers/544.pdf> (Erişim: 20.11.2016).
- Temiz, H. E. (2008). "Dünya'da Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri". *Çalışma ve Toplum Dergisi*, S.2, ss. 61-100, İstanbul.
- Terkan, B. (2010). "Siyasi Partilerin Kadına İlişkin Söylem ve Politikaları". *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, , ISSN1302-2865, S. 134, ss. 115-136, Konya.
- Toksöz, G. Özkazanç, A. ve Poyraz, B. (2001). *Kadınlar, Kalkınma ve Sosyal Adalet*. Ankara Üniversitesi, Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara.
- Topgül, S. (2013). "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 14 S. 1, ss. 277-296.
- Tutar, E. ve Demiral, M. (2007). "Türkiye'de Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi". A. Akdemir, vd. (Ed.). IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı, ss. 331- 437, Çanakkale.
- Uluocak, P.G., Çelik G. ve Şahin, F. (2010). "Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı Personelinin Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Algılamalarını Belirlemek". Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu, SYDV, C.2, İstanbul.

Ulutaş, Ç. “Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek”. *Çalışma ve Toplum*, C. 2, S.21, 2009, <http://calismatoplum.org/sayi21/ulutas.pdf> (Erişim: 23.02.2017). ss. 25-40.

UNDP, (2007/2008). Küresel İnsani Gelişme Raporu.

Uzun, A. M. (2003). “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”, C.Ü. İİBF Dergisi, C. 4, S. 2, <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/194.pdf> (Erişim: 07.12.2016), ss. 155-173.

Üçoğlu, M. (2015). “Neoliberalizm Kent Alanlarında Neden Yoksulluğa İhtiyaç Duymaktadır?” *İdeal kent Kent Araştırmaları Dergisi, Kent ve Yoksulluk*, S.16, Ankara.

Ünaldı, H. “Türkiye’de Yaşayan Kültürel Bir Farklılık: Çingeneler”. *Batman Üniversitesi Uluslararası Bilim ve Kültür Sempozyumu*, S.1, 2012,<http://www.yasambilimleridergisi.com/makale/pdf/1356265765.pdf>. (Erişim: 10.09.2016). ss. 615-626.

Yalçın,N. (2008). *Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksulluk*. Yüksek Lisans Tezi.Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Yanar, R. ve Şahbaz, A. (2013). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(3), ss. 55-74.

Yaşar, R., Açıkgoz, R. “Yoksullukla Mücadelede Bütüncül Bir Politika: İnsani Gelişme ve Yardım Merkezi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.10, Sayı.6, Bahar 2011, ss. 405-429.

Yılmaz, S. (2006). *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Savaşım Politikaları İçindeki Yeri: Eskişehir Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Yusufoğlu, Ş. Ö. (2010). *Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

TUİK, <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim: 05.01.2017).

EK

EK – 1: Anket Formu

<p>Bu araştırma Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat ABD Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanan “Kadın Yoksulluğu ve Yoksulluğun Kadınlaşması: Kırklareli İlinde Bir Alan Araştırması” konulu tez çalışması için yürütülmektedir.</p> <p>Vereceğiniz yanıtlar yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak olup, hiçbir şekilde üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Verdiğiniz destek için teşekkür ederim.</p> <p style="text-align: right;">Nesrin BALKAN</p>		
1	Yaşınızı belirtiniz.	.....
2	Eğitim durumunuzu belirtiniz.	☐ Okuma yazmam yok ☐ Okuma-yazmam var ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite
3	Medeni durumunuzu belirtiniz.	☐ Evli ☐ Bekar
4	Varsa, çocuk sayısını belirtiniz.	.....
5	İçinde yaşadığınız evde kaç kişi yaşadığını belirtiniz.	.....
6	Çalışma durumunuzu belirtiniz	☐ Evet çalışıyorum ☐ Hayır çalışmıyorum
7	Eğer çalışıyorsanız, hangi işte çalıştığınızı belirtiniz.	☐ Geçici işçi ☐ İşçi ☐ Esnaf/Zanaatkâr ☐ Memur ☐ Temizlik Hizmetleri ☐ Seyyar ☐ Çocuk Bakımı ☐ Çiftçi ☐ Emekli
8	Eğer çalışıyorsanız, çalıştığınız işyerinde SGK kaydınız yapıldı mı?	☐ Evet yapıldı ☐ Hayır yapılmadı
9	Eğer çalışıyorsanız, aylık gelirinizi belirtiniz.	.....
10	Sizin üzerinize kayıtlı ev/araba/arsa/tarla bulunuyor mu?	☐ Evet bulunuyor ☐ Hayır bulunmuyor
11 – 15 nolu sorular yalnızca evli katılımcılar tarafından doldurulacaktır.		
11	Eşinizin çalışma durumunu belirtiniz	☐ Evet çalışıyor ☐ Hayır çalışmıyor
12	Eğer eşiniz çalışıyorsa, hangi tip bir	☐ Geçici işçi

	işte çalıştığını belirtiniz.	☐ İşçi ☐ Esnaf/Zanaatkâr ☐ Temizlik Hizmetleri ☐ Seyyar Satıcı ☐ Çiftçi ☐ Memur ☐ Emekli
13	Eğer eşiniz çalışıyorsa, çalıştığı işyerinde SGK kaydı yapıldı mı?	☐ Evet yapıldı ☐ Hayır yapılmadı
14	Eğer eşiniz çalışıyorsa, aylık gelirini belirtiniz.	.....
15	Eşinizin üzerine kayıtlı ev/araba/arsa/tarla bulunuyor mu?	☐ Evet bulunuyor ☐ Hayır bulunmuyor
16	İçinde oturduğunuz evin mülkiyet durumunu belirtiniz.	☐ Ev kendimin ☐ Kiracıyım ☐ Anne/Babama ait
17	Evinize gelen paranın idaresi kimdedir?	☐ Hepsini eşim idare eder ☐ Hepsini ben idare ederim ☐ Eşit idare ederiz
18	Gelirinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	☐ Çok kötü ☐ Kötü ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi
19	Evinizin ihtiyaçlarını karşılama düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz?	☐ Çok zor karşılıyorum ☐ Zor karşılıyorum ☐ Orta düzeyde karşılıyorum ☐ Kolay karşılıyorum ☐ Çok kolay karşılıyorum
20	Evinizde kadın-erkek eşitliğinin varlığına inanıyor musunuz?	☐ Evet inanıyorum ☐ Hayır inanmıyorum
21	Kadınların çalışmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?	☐ Evet kadınlar çalışmalı ☐ Hayır kadınlar çalışmamalı
22	Eşiniz, çalışma isteğinizi nasıl değerlendiriyor?	☐ Eşim çalışmamı destekliyor ☐ Eşim çalışmamı desteklemiyor

Lütfen arka sayfaya geçiniz.

No	Sizce hangi olay bireyi ne düzeyde yoksulluğa itmektedir.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum, ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	İşsizlik yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
2	Yetersiz sendikalaşma yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
3	İmalat ve sanayi gibi işlerin olmaması yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
4	İş güvencesi sunmayan işler yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
5	Geçici işçi statüsü sunan işler yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
6	Ülkedeki ekonomik büyümenin kötü olması yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
7	Gelir dağılımının adaletsiz olması yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
8	Ekonomik krizler yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
9	Yüksek enflasyon yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
10	Vergideki adaletsizlikler yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
11	Devlet borçlarının artması yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
12	Devletin eğitim ve sağlık harcamalarının azalması yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
13	Hızlı nüfus artışı yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
14	Ailenin kalabalık olması yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
15	Ailede çalışan birey sayısının az (tek) olması yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
16	Eğitim düzeyinin düşük olması yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
17	Bireylere eşit fırsat verilmemesi yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
18	Cinsiyete dayalı ayrımcılık yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
19	Yerleşim yerinin (konutun) kötü olması yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5
20	Kırdan kente göç yoksulluk yaratır.	1	2	3	4	5

Katılımınız için teşekkür ederim.